

Malamang na isa sa mga guro ng Batas ang sumulat ng aklat ni Daniel. Siya ang nagpasigla sa espirituwal na oposisyon ng kanyang bayan sa mga araw ng matinding pag-uusig sa panahon ng mga Macabeo. At tiyak na ibinilang niya ang kanyang sarili sa mga gabay sa pananampalataya ng gagantimpalaan ng Diyos sa espesyal na paraan (Dn 11:33 at 12:3). Pinamumunuan ng mga Macabeo ang sandatahang panghihimagsik sa mga maniniil. Subalit dala ng kawalang-tiwala ng mga guro ng Batas sa pulitika at armas, nilimitahan naman ng mga ito ang kanilang sarili sa pagbibigay-halimbawa sa katapatan sa Tipan ng Diyos at sa kanyang mga batas.

Nasa mga kabanata 7-12 ang pinakasentro ng kanyang mensahe, at mabubuod ito sa mga sumusunod:

- bahagi ng planong pagliligtas ng Diyos ang matinding pag-uusig sa sambayanang Judio;
- hindi magtatagumpay sa pagwasak sa bayang sumasampalataya ang mga haring nag-uusig lalo na si Antioko Epifanes na madalas na ginigunita sa malarawang paraan.

Ngunit iniayon din ng may-akda sa kanyang mensahe ang mga kuwentong nasa mga kabanata 1-6. Itinuturo ng mga kuwentong ito sa mga Judiong nakatira sa ibang bansa, at kung minsang naglilingkod sa mga hari doon, na sa anumang kundisyo’y hindi nila makokompormiso ang mga hinihingi ng pananampalataya at ang mga kaugalian ng Batas maging tungkol man sa pagkain (1:8) o sa pagtatakwil sa pagsamba sa mga diyus-diyusan (2 of 6).

Totoo ba si Daniel?

Nang tipunin ng pamayanang Judio ang mga aklat ng Biblia, inilagay nila ang Aklat ni Daniel sa mga libro ng ikalawang dantaon bago kay Kristo at hindi sa mga propeta ng ikaanim na dantaon (ang panahon ni Daniel). Hindi isinama sa mga propeta ang libro kundi sa mga akda o sinulat tungkol sa aral panrelihiyon. Ganito ang ginawa nila dahil alam nila ang “kuwento” ni Daniel at ng kanyang mga pangitain ay hindi pagsasalaysay ng naganap na pangyayari kundi kathang pampanitikan.

Dapat nating malaman na sa dalawang dantaon bago kay Kristo, usung-uso ang paraang ito ng pagsasalita tungkol sa kasalukuyang mga pangyayari na para bang ibinunyag ng Diyos ang mga ito sa ilang kilalang tao ng lumipas na panahon. Kayat isasalaysay nila ang mga pangitain ng taong ito, ihuhula ang mga pangyayaring nagaganap na sa kasalukuyan, at sasabihin kung paano tinanggap ng nakakita ng pangitain mula sa Diyos ang panrelihiyong pagbibigay-kahulugan ng mga pangyayaring ito: nagkakaroon-katarungan ang planingpagliligtas ng Diyos.

Nang panahong iyon, mayroon silang sining ng paggamit ng mga bilang (tatlo at kalahati,

anim, pito, sampu) at mga kulay (ang puti ay tanda ng tagumpay), na may kahulugan at ng pagtulong ng mga anghel. Tinatawag na *apokalipsis* o pagbubunyag ang klaseng ito ng mga libro. May dalawa nito sa Biblia: ang apokalipsis ni Daniel at ni Juan.

Sa mga akdang Silanganin, ang Daniel ay pangalan ng isang matandang pantas (Ez 14:14). Mula rito'y nabuo ang katauhan ni Daniel na propeta at pantas at nabuhay kasama ng mga ipinatapon sa Babilonia. Layunin ng kanyang mga salita at halimbawa na magbigay-liwanag sa mga Judiong nakikisalamuha sa mga pagano.

May tatlong tanyag na bahagi sa aklat na ito. Nasa 7:9-14 ang tekstong tumutukoy sa Anak ng Tao. Ang tekstong ito ang tinutukoy ni Jesus nang ipakilala niyang siya ang Anak ng Tao (Mc 13:26 at 14:62). Sa isa pang teksto, *Dn 12:13*, inilalahad naman ang pagbabalita sa pagkabuhay na muli ng mga patay. At pati na ang propesiya sa 9:21-27 na ginagamit sa maraming komentaryo tungkol sa katapusan ng mundo. Pero makikita natin na tumutukoy ito sa maraming bagay liban sa katapusan ng daigdig.

1 ¹ Sa ikatlong taon ng paghahari ni Yoakim sa Juda, pumunta sa Jerusalem si Haring Nabucodonosor ng Babilonia at nilupig ito. ² Ibinigay ng Panginoon sa kanyang kamay si Haring Yoakim, pati na ang malaking bahagi sa mga kagamitan sa templo ng Diyos. Dinala niya ang mga ito sa lupain ng Senaar at inilagay sa kabang-yaman ng kanyang diyos.

³ Inatasan ni Haring Nabucodonosor ang kanyang punong eunukong si Aspenaz na pumili ng ilang Israelita mula sa angkan ng mga hari at mga maharlika: ⁴ mga kabataang lalaking walang kapansanan, maliksi ang pag-iisip at mahusay magpasya, sagana sa kaalaman at may pinag-aralan. Titigil sila sa palasyo ng hari at tuturuan ng wika at panitikan ng mga Kaldeo. ⁵ Bibigyan sila ng pagkain at alak araw-araw mula sa hapag ng hari. Tatlong taon silang sasanayin at saka tatanggaping maglingkod sa hari.

⁶ Kabilang sa mga kabataang ito ng Juda sina Daniel, Ananias, Misael, at Azarias. ⁷ Pinalitan ng punong eunuko ang kanilang mga pangalan – naging Beltesazar si Daniel, Shadrak si Ananias, Mesak si Misael, at Abednego si Azarias.

Umayaw si Daniel sa maruming pagkain

• ⁸ Upang di maging marumi dahil sa pagkain, ipinakiusap ni Daniel sa punong

eunuko na huwag silang bigyan ng pagkain at alak ng hari. ⁹ Niloob ng Diyos na kalugdan ng punong eunuko si Daniel, ¹⁰ ngunit takot ito sa hari kaya nagsabing: “Ang hari ang nagtakda ng inyong pagkain at inumin, at kapag nakita niyang mas payat kayo kaysa iba pang kaedad ninyo, baka pag-isipan niya ako ng masama dahil sa iyo.

¹¹ Kaya, nilapitan ni Daniel ang bantay na pinagkatiwalaan ng punong eunuko na mangalaga sa kanilang apat na magkakasama. ¹² “Subukin mo kami sa loob ng sampung araw,” pakiusap ni Daniel. Bigyan mo kami ng gulay at tubig lamang bilang pagkain at inumin, ¹³ at saka mo iparis ang ayos namin sa iba pang mga kabataang lalaki na kumakain sa hapag ng hari. Batay sa makikita mo, saka mo gawin sa amin ang sa palagay mo’y nararapat.”

¹⁴ Pumayag ang bantay at sinubok nga sila sa loob ng sampung araw. ¹⁵ Sa pagtatapos niyon, mukha pang mas malusog at busog sina Daniel kaysa sinuman sa iba pang mga kabataang nagsikain ng

• **1.8** May mga pagkakataong parang nagiging mahirap sa mga sumasampalataya ang pagtupad sa batas, lalo na kung nabubuhay sila sa piling ng mga di nila kapanalig. Mas hindi ba sila malaya kaysa kanilang mga kasamahan? Ipinahahayag ng tekstong ito na ang mga utos ng Diyos ay bukal ng buhay at lakas para sa mga sumusunod sa mga ito.

Dahil sa kanyang katapatan, makakamit ni Daniel ang kaalaman ng mga bagay na makalangit tulad ng ipamamalas niya, na lampas at higit sa kanyang kultura bilang tao. Nakakamit lamang ang regalong ito mula sa Diyos sa pamamagitan ng katapatan at sakripisyo.

pagkain ng hari. ¹⁶Dahil dito, ipinagpatuloy ng bantay ang pagbibigay sa kanila ng gulay at tubig lamang sa halip ng piling pagkain at alak.

¹⁷Pinagkalooban ng Diyos ng karunungan at kakayahan sa literatura ang apat na kabataang ito. Pinagkalooban rin si Daniel ng kakayahang magbigay-kahulugan sa mga pangitain at pangarap.

¹⁸Pagkatapos ng panahong itinakda ng hari para sa pagsasanay ng mga kabataan, iniharap sila ng punong eunuko kay Nabucodonosor. ¹⁹Kinausap sila ng hari, at natagpuan nitong nakahihigit sila kaysa iba. Naging miyembro ng korte ng hari sina Daniel, Ananias, Misael at Azarias. ²⁰Tungkol sa karunungan at pag-unawa sa mga bagay na isinasangguni ng hari, napatunayan niyang higit na mahusay ang apat kaysa lahat ng mangkukulam at manghuhula sa kanyang buong kaharian. ²¹Namalagi roon si Daniel hanggang sa unang taon ni Haring Ciro.

Ang panaginip ni Nabucodonosor

2 • ¹Nang ikalawang taon ng paghahari ni Nabucodonosor, nagkaroon siya ng isang panaginip na labis na nakabagabag sa kanya kaya hindi siya nakakatulog. ²Nagpatawag ang hari ng mga mahiko, mangkukulam, astrologo at manghuhulang Kaldeo upang bigyang-kahulugan ang kanyang panaginip. Nang magsirating sila at humarap sa kanya ³sinabi ng hari: “Nagkaroon ako ng kakilakilabot na panaginip at gusto kong malaman ang kahulugan niyon.”

⁴Sumagot ang mga Kaldeo: “Mabuhay magpakailanman ang hari! Sabihin sa iyong mga lingkod ang panaginip, at ibibigay namin ang kahulugan nito.”

⁵Ngunit sinabi ng hari: “Kailangang sabihin ninyo sa akin kung ano ang aking napanaginipan at bigyan din ninyo ito ng kahulugan. Iyan ang aking pasya. Kapag hindi nagawa iyan, ipatatadtad ko kayo

ng taga at sisirain ang inyong mga bahay. ⁶Pero kung masasabi ninyo sa akin ang panaginip ko at ang kahulugan niyon, bibigyan ko kayo ng mga regalo at gagan-timpalaan ng malaking karangalan.”

⁷Nagpumilit sila: “Kailangang sabihin sa amin ng hari ang kanyang panaginip at saka namin sasabihin ang kahulugan nito.”

⁸Sabi ng hari: “Gusto lamang ninyong pahabain ang panahon, pagkat alam na ninyo ang gagawin ko sa inyo. ⁹Kapag hindi ninyo nasabi ang panaginip ko, alam na ninyo ang parusa sa inyo. Nagkakaisa kayo sa pagnanais na dayain ako. Magbibigay kayo ng maling interpretasyon sa pag-asang magbabago ang panahon. Pero kung mahuhulaan ninyo ang aking panaginip, makatitiyak akong may kakayahang din kayong makaalam sa kahulugan niyon.”

¹⁰“Wala pong tao sa lupa na makagagawa ng hinihiling ng inyong kamahalan,” wika ng mga Kaldeo. “Wala pang hari, gaano man kadakila, ang humiling ng ganyang bagay sa sinumang mahiko, mangkukulam o manghuhula. ¹¹Napakahirap ng hinihiling ng hari. Walang makapagsasabi niyon sa kanya liban sa mga diyos na hindi naman nabubuhay sa piling ng mga tao.”

¹²Labis itong ikinagalit ng hari kaya iniutos niyang pagpapatayin ang lahat ng pantas sa Babilonia. ¹³Matapos niyang ilagda ang kautusan sa pagpapatay sa mga pantas, hinanap din si Daniel at ang kanyang mga kasama upang patayin. ¹⁴Ngunit maingat na kinausap ni Daniel si Ariok, ang pinuno ng mga bantay na inutusang pumatay sa mga pantas. ¹⁵“Bakit kaya nagbigay ng gayong marahas na kautusan ang hari?” tanong ni Daniel. At

• **2.1** Pinaghahalo ng mga pantas na Kaldeo ang siyensya at mahika para tumanyag sa paningin ng kanilang mga kababayang napakamapamahiin. Ang tawaging Kaldeo ang sinuman ay nangangahulugang siya ay isang pantas, mahikero o salamangkero. Bawalsa mga Judio ang

gayong mga gawain, ayon sa Batas ni Moises (Dt 18:9). Tinutuya rito ang mga mahikerong Kaldeo. Sinasabi nilang nakikita nila ang hinaharap, pero hindi naman nila masabi kung ano ang panaginip ng hari habang hindi pa niya ito isinasalaysay.

nagpaliwanag si Ariok. ¹⁶Nagpunta naman si Daniel sa hari at humiling na bigyan muna siya ng panahong mapag-aralan ang panaginip ng hari.

¹⁷Umuwi si Daniel at binalitaan sina Ananias, Misael, at Azarias. ¹⁸Hiniling niya sa mga itong manalangin sa Diyos tungkol sa hiwagang ito upang huwag silang malipol na kasama ng mga pantas ng Babilonia. ¹⁹Isang gabi, nagkaroon ng pangitain si Daniel at nahayag sa kanya ang hiwaga ng panaginip. Nagpuri siya sa Diyos:

²⁰Purihin ang pangalan ng Diyos magpakailanman,
sapagkat kanya ang karunungan at kapangyarihan.

²¹Binabago niya ang mga panahon,
Itinatayo niya't ibinabagsak ang mga hari,
binibigyan ng karunungan ang matalino
at ng kaalaman ang may pang-unawa.

²²Inihahayag niya ang malalim at nakatago;
alam niya ang nasa kadiliman,
pagkat taglay niya ang liwanag.

²³Pinasasalaman kita't pinupuri, Diyos ng aking mga ninuno.

Pinagkaloban mo ako ng karunungan at kapangyarihan;

ipinakita mo sa akin ang aming hiniling –
ipinabatid mo sa amin ang panaginip ng hari.

²⁴Nagtungo pagkatapos si Daniel kay Ariok, ang punong-bantay na pinamahala ng hari sa pagpapapatay sa mga pantas ng Babilonia. Sabi ni Daniel: “Huwag mo munang ipapatay ang mga pantas. Dalhin mo ako sa hari at sasabihin ko sa kanya ang kahulugan. ²⁵Nagmamadaling sinamahan ni Ariok si Daniel sa hari, at sinabi niya: “Narito ang isang lalaking kabilang sa mga bihag mula sa Juda. Maipapahayag raw niya ang kahulugan sa hari.”

²⁶Tinanong ng hari si Daniel, na pinangalanang Beltesazar: “Masasabi mo ba kung ano ang napanaginip ko at ang kahulugan niyon?”

Ang interpretasyon ni Daniel sa panaginip

• ²⁷Sumagot si Daniel: “Walang pantas, mangkukulam, mahiko o manghuhulang makapagpapahayag ng misteryo ng hari. ²⁸Ngunit may isang Diyos sa langit na naghahayag ng mga hiwaga, at ipinakita niya sa Haring Nabucodonosor ang mangyayari sa hinaharap. Sasabihin ko ang panaginip at mga pangitaing dumalaw sa iyo.

²⁹“Sa pagkakahiga mo, mahal na hari, natuon ang kaisipan mo sa hinaharap, at ipinakita sa iyo ng naghahayag ng mga hiwaga kung ano ang mangyayari. ³⁰Inihayag sa akin ang misteryong ito hindi dahil sa higit akong matalino kaysa iba, kundi upang malaman mo ang kahulugan niyon at maunawaan ang gumugulo sa iyong isipan.

³¹Nakakita ka ng isang rebulto sa iyong pangitain, napakalaki, napakaningning, at nakapangingilabot pagmasdan. ³²Lantay na ginto ang ulo niyon, pilak ang dibdib at mga bisig, tanso ang tiyan at mga hita, ³³bakal ang mga binti, may bahaging bakal at may bahaging luwad ang mga paa. ³⁴Sa mantalang nakatingin ka, isang malaking batong natibag sa bundok – hindi ng kamay ng tao – ang bumagsak sa bakal at luwad na paa ng rebulto. ³⁵Biglang nadurog ang mga bahaging bakal, luwad, tanso, pilak at ginto – simpino ng ipa sa lugasan kung tag-araw. Tinangay ito ng hangin, at walang natira. Ngunit ang batong bumagsak sa rebulto ay naging isang malaking bundok na pumuno sa buong lupa.

³⁶Iyan ang panaginip. Ngayon, ang kahulugan. ³⁷Ikaw, O hari, ang hari ng mga

• 27. Maraming manunulat ng panahong iyon ang nag-iisip na magaganap sa kasaysayan ang pagkakasunud-sunod ng apat na imperyo. Dahil madilim ang tingin nila sa hinaharap, inisip nilang mula pa man sa simula ng paglikha, ang mga bagay-bagay ay papasama na at pasama pa nang pasama. Ipahahayag nila ito sa pamamagitan ng paglalagay ng ginintuang panahon sa pinakasimula, at ang panahon ng bakal – ang panahon ng mga sandata – sa pinakahuli.

Ang apat na magkakasunod na kaharian sa librong

ito: ang kay Nabucodonosor, ang sa mga Medo, sa mga taga-Persia, at ang kay Alejandro ng Macedonia, ang manlulupig (kaharian ng bakal). Manggagaling mula rito ang paghaharing Persia-Siria na wawasakin ng ekstra-ordinaryong pakikialam ng Diyos.

Ito ang aral mula sa panaginip: Hindi maitutuwid ng tao lamang ang kasaysayan ng bayan na laging pasama nang pasama. Ngunit makikialam ang Diyos at itatayo niya ang kanyang kaharian sa sanlibutan.

hari. Pinagkalooban ka ng Diyos sa langit ng kaharian, lakas, kapangyarihan at kaluwalhatian. ³⁸Ibinigay niya sa iyong kamay ang sangkatauhan, ang mga hayop sa parang at mga ibon sa himpapawid upang pamahalaan mong lahat. Ikaw ang ulong ginto.

³⁹Susunod sa kaharian mo ang isang kahariang mas mahina kaysa iyo. Pagkatapos, isang ikatlong kahariang tanso ang sasakop sa buong daigdig. ⁴⁰Susunod ang ikapat na kahariang sintigas ng bakal – at katulad ng bakal na dumudurog, dudurugin din ng kahariang iyon ang lahat ng iba. ⁴¹Ang mga paa at mga daliri nito na luwad ang isang bahagi at bakal ang isa pang bahagi’y ⁴²nangangahulgan ng pagkakahati ng kaharian; gayunman, makikibahagi iyon sa tibay ng bakal, at sa hina ng luwad. ⁴³Magiging haluan din ang lahi ng mga pinuno ngunit hindi mananatiling nagkakaisa, tulad ng bakal at luwad na di maaaring pag-isahin.

⁴⁴Sa panahon ng mga haring ito, magtatayo ang Diyos ng isang kahariang hindi kailanman mawawasak ni masasakop ng ibang bayan. Dudurugin niyon at wawakasan ang lahat ng kaharian. At mananatili iyon magpakailanman. ⁴⁵Ito ang kahulugan ng iyong pangitain tungkol sa isang batong tinibag sa bundok, hindi ng kamay ng tao, na dumurog sa rebulto at sa mga bahagi niyong yari sa bakal, tanso, luwad, pilak at ginto. Ipinakita ng dakilang Diyos sa hari kung ano ang mangyayari sa hinaharap. Totoo ang panaginip at maaasahan ang kahulugan niyon.”

⁴⁶Nagpatirapa si Haring Nabucodonosor sa harapan ni Daniel at iniutos na alayan siya ng regalo at insenso. ⁴⁷Sinabi ng hari kay Daniel: “Tunay na Diyos ng mga diyos ang Diyos mo. Panginoon ng mga panginoon at tagapaghayag ng mga hiwaga. Iyan ang dahilan kaya nabigyan mo ng kahulugan ang hiwagang ito.”

⁴⁸Binigyan ng hari si Daniel ng isang mataas

na tungkulin at pinagkalooban din ng mga regalo. Hinirang siyang gobernador ng buong lalawigan ng Babilonia at tagapamahala ng lahat ng pantas doon. ⁴⁹Ngunit hiniling ni Daniel, na hirangin sina Shadrak, Mesak at Abednego na mga administrador ng lalawigan ng Babilonia, samantalang namalagi naman sa korte ng hari si Daniel.

Ang ginintuang rebulto

3 ¹Nagpatayo si Haring Nabucodonosor ng isang ginintuang rebulto, na may taas na tatlung metro at luwang na tatlong metro, sa kapatagan ng Dura sa lalawigan ng Babilonia. ²Pagkatapos, ipinatawag niya ang kanyang mga kinatawan, prepekto, gobernador, tagapayo, ingat-yaman, hukom, mahistrado at lahat ng iba pang pinuno ng lalawigan upang dumalo sa pagpapasinaya sa rebulto. ³Kaya nagtipon ang mga kinatawan, prepekto, gobernador, tagapayo, ingat-yaman, hukom, mahistrado, at lahat ng iba pang pinuno ng lalawigan para sa konsagrasyon ng rebultong ipinatayo ng Haring Nabucodonosor. ⁴Doon ipinahayag ng isang tagapagbalita: “Pakinggan ninyong mga taga iba’t ibang bansa, bayan at wika ang ipinag-uutos sa inyo ⁵na magpatirapa at sumamba sa ginintuang rebulto sa sandaling marinig ninyo ang tugtog ng trumpeta, plawta, sitara, lira, arpa, karamilyo, at ng iba pang instrumentong pang-musika. ⁶Ang sinumang hindi gumawa nito ay kaagad ihahagis sa isang nagliliyab na pugon.” ⁷Sa ganitong kautusan, nagpatirapa at sumamba sa rebultong ipinatayo ni Haring Nabucodonosor ang lahat ng mamamayan ng iba’t ibang bansa, bayan at wika na nakarinig sa tugtog ng trumpeta, plawta, sitara, lira, arpa, karamilyo, at iba pang mga instrumento.

Paratang at pagbibigay-sala sa mga Judio

• ⁸Noon nakipagkita sa hari ang mga manghuhulang Kaldeo at nagharap ng

• **3.8.** Ang paglilingkod sa paganong hari ay nangangahulugan ng ilang pakikipagsapalaran para sa isang Judiong sumasampalataya. Pagkaminsa’y sobra

sa kapangyarihan at ayon sa sariling kapritso kung kumilos ang mga haring ito at gusto nilang ipataw ang mga saloobing ipinagbabawal ng Batas ng Diyos. Sa

paratang laban sa mga Judio. ⁹At sabi nila kay Haring Nabucodonosor: “Mabuhay magpakailanman ang hari! ¹⁰Ipinagutos ng mahal na hari na sa sandaling marinig ang tugtog ng trumpeta, plawta, sitara, lira, arpa, karamilyo at iba pang mga instrumento, magpapatirapa at sasamba ang lahat sa ginintuang rebulto, ¹¹at ihahagis sa isang naglilibay na pugon ang sinumang hindi gumawa nito. ¹²May ilang Judio na nagpapawalang-kabuluhan sa iyong utos. Sila ang mga hinirang mong administrador ng Babilonia: sina Shadrak, Mesak at Abednego. Ayaw nilang maglingkod at sumamba sa ginintuang rebultong ipinatayo mo.”

¹³Galit na galit si Nabucodonosor at ipinatawag niya sina Shadrak, Mesak at Abednego, na madaling iniharap sa hari. ¹⁴Tinanong sila ni Haring Nabucodonosor: “Shadrak, Mesak at Abednego, totoo bang hindi ninyo pinaglilingkuran ang aking mga diyos at hindi sinasamba ang ginintuang rebultong ipinatayo ko? ¹⁵Kung maririnig ninyo ngayon ang tunog ng trumpeta, plawta, sitara, lira, arpa, karamilyo at iba pang mga instrumento, magpapatirapa ba kayo at sasamba sa rebultong ipinagawa ko? Kung hindi, alam na ninyo ang parusa: kaagad kayong ihahagis sa nagbabagang pugon. At sinong diyos ang makapaglilingtas sa inyo sa aking mga kamay?”

¹⁶Tumugon sina Shadrak, Mesak at Abednego: “Hindi po namin kailangang sagutin ang hari tungkol sa bagay na ito. ¹⁷Kapag iniutos ninyong ihagis kami sa

pugon, maililigtas kami ng Diyos na aming pinaglilingkuran. ¹⁸Ngunit kahit hindi niya gawin iyon, malaman mo nawa, mahal na hari, na hindi kami maglilingkod sa iyong mga diyos, ni sasamba sa ginintuang rebultong ipinatayo mo.”

¹⁹Namula sa galit ang mukha ni Nabucodonosor habang nakatingin siya kina Shadrak, Mesak at Abednego. Iniutos niyang painitin nang makapitong ibayo ang pugon. ²⁰Inatasan niya ang pinakamalakas niyang bantay na igapos sina Shadrak, Mesak at Abednego at ihagis sa nagbabagang pugon. ²¹Kaagad silang ginapos at inihagis sa pugon nang hindi na hinubdan ng gora, sandalyas at damit, yamang napakahigpit ng utos ng hari. ²²Lubhang malagablab ang apoy sa pugon kaya nasunog ang mga lalaking nagsipaghagis kina Shadrak, Mesak at Abednego. ²³At bumagsak sa naglalagablab na apoy ang tatlong mahigpit na nagagapos. ²⁴Lumakad sila sa gitna ng apoy, umaawit sa Diyos at nagpupuri sa Panginoon. ²⁵Tumayo si Azarias sa gitna ng apoy at malakas na nanalangin:

²⁶Pinagpala ka at marapat purihin,
Panginoong Diyos ng aming mga ninuno!
Luwalhatiin magpakailanman ang pangalan mo!

²⁷Makatarungan ang lahat ng ginawa mo,
walang pagkakamali ang pagkilos mo
matuwid ang mga daan mo;
at makatotohanan ang mga hatol mo.

• ²⁸Tunay na makatwiran ang inihatol mong parusa sa amin at sa Jerusalem, ang Banal na Lunsod ng aming mga ninuno. Gumawa ka nang

ganitong pangyayari, kakailanganing isakripisyo ng isang sumasampalataya – kahit na mataas ang kanyang posisyon – ang kanyang tungkulin at maging ang buhay niya, para manatiling tapat sa kanyang Diyos.

Sa 3:7-18, sinasabi ni Daniel ang dapat na maging saloobin ng sumasampalataya: umasa sa tulong ng Diyos na makagagawa ng lahat. Ngunit alam din niya na hindi obligado ang Diyos na iligtas siya sa mahimalang paraan.

Binibigyang-diin ang mga pagkakamali ng mga hindi nakakakilala sa tunay na Diyos: sumasamba sila sa mga patay na bagay. Ginto ang nagsisilbing diyos nila (magkakahalaga ng limpak-limpak ang isang 30 metrong

estatwa, pero lubos itong walang buhay). Pipi ang mga diyos na ito at walang buhay, pero niluluhuran pa rin ng mga taong may-isip ang mga ito. Kaiba sa Diyos na buhay na nakikinig at naglilingtas sa mga tapat sa kanya, hindi alam ng mga diyos-diyusan ang mga sumasamba sa kanila ni hindi sila matutulungan ng mga ito (pinatay ng lagablab ng apoy ang mga sundalong Kaldeo).

• ²⁸Itinuturo ng panalangin ni Daniel sa mga Judiong inuusig ang dapat nilang sabihin sa Diyos: “Panginoon, alalahanin mo ang iyong mga pangako at hindi ang aming mga kasalanan. Kahabagan mo ang iyong bayang aba, at halina’t iligtas kami.”

ayon sa katotohanan at katarungan bilang parusa sa aming mga kasalanan.

²⁹ Sapagkat nagkasala kami sa pagtalikod sa iyo. Labis kaming nagkasala sa lahat ng bagay at hindi kami nakinig sa mga utos mo. ³⁰ Si-nuway namin ang mga iyon at hindi tinupad ang lahat ng iniutos mo para sa aming ikabubuti. ³¹ Sang-ayon sa iyong makatwirang hatol ang lahat ng kapahamakang ipinadala mo sa amin.

³² Ibinigay mo kami sa aming mga kaaway na tampalasan at pinakapusakal sa lahat ng masama, sa isang haring walang katwiran at pinakamasama sa buong daigdig. ³³ At ngayo'y ni hindi kami makapagbuka ng bibig; kahihiya't kadustaan ang tinamo ng mga naglilingkod at sumasamba sa iyo.

³⁴ Huwag mo kaming pabayaan magpakailanman. Huwag mong itakwil ang iyong tipan alang-alang sa iyong Pangalan. ³⁵ Huwag mong ilayo sa amin ang iyong habag, alang-alang kay Abraham na iyong kaibigan, kay Isaac na iyong lingkod, kay Israel na iyong banal, ³⁶ na pina-ngakuan mong pararamihin ang kanilang lipi na gaya ng mga bituin sa langit at buhangin sa dalampasigan.

³⁷ Masdan mo, Panginoon, kung paano kami naging pinakamaliit sa lahat ng bansa sa daigdig at naaba dahil sa aming mga pagkakasala. ³⁸ Sa oras na ito, wala na kaming hari, propeta, o pinuno man. Hindi na kami makapag-aalay sa iyo ng susunuging handog, sakripisyo, hain, o insenso. Wala na kaming lugar na pag-aalayan sa iyo ng mga unang-bunga ng aming mga pananim upang magtamo kami ng iyong pagpapala. ³⁹ Gayunman, kapag iniharap namin sa iyo ang aming sariling taglay ang nagsisising kaluluwa at mapagpakumbabang espiritu, maging karapat-dapat nawa kami sa iyo, higit kaysa pag-aalay ng mga lalaking tupa at baka bilang susunuging handog at libu-libong pinatabang tupa.

⁴⁰ Sa aming sakripisyong ito ngayon, magtamo nawa kami ng iyong pagpapala yamang batid naming hindi nabibigo kailanman ang nananalig sa iyo. ⁴¹ Buong puso ka naming pinaglilingkuran, pinagpipitaganan ka namin, at hinahanap namin ang iyong mukha. ⁴² Huwag mo kaming pabayaan sa pagkaalipusta; tangkilin sa iyong awa at kabutihan. ⁴³ Palayain mo

kami ayon sa iyong kababalaghan at bigyan ng luwalhati ng iyong Pangalan, Panginoon.

⁴⁴ Malito nawa ang lumalapastangan sa iyong mga lingkod, mapahiya nawa sila at mawalan ng kapangyarihan. Durugin mo ang kanilang lakas, ⁴⁵ at nang malaman nilang tanging ikaw ang Diyos at Panginoong maluwalhati sa sangkalupaan."

⁴⁶ Walang humpay sa paggagatong ng langis, alkitran, estopa at mga sanga ng kahoy ang mga alipin ng hari na naghagis sa kanila sa pugon, ⁴⁷ kaya naging malagablab ang apoy na lumampas pa ng dalawampu't limang metro, ⁴⁸ at natupok tuloy ang mga Kaldeong nakatayo sa paligid ng pugon.

⁴⁹ Ngunit lumusong sa pugon ang anghel ng Panginoon sa tabi nina Azarias; itinaboy niya ang apoy palabas sa pugon ⁵⁰ at humihip sa gitna ng pugon ang isang malamig na simoy tulad ng sa hangin at hamog, kayat hindi man lamang sila nalapitan ng apoy ni nasaktan o nagambala nito. ⁵¹ Dahil dito'y sabay-sabay silang nagsiawit ng papuri at pagpapala sa Diyos sa loob ng pugon at nagsabing:

⁵² "Pinagpala ka Panginoong Diyos ng aming mga ninuno, purihin ka at parangalan magpakailanman.

Pinagpala ang iyong banal at maluwalhating Pangalan, inaawitan at pinarangalan magpakailanman.

⁵³ Pinagpala ka sa templo ng iyong banal na Kaluwalhatian, inaawitan at pinupuri magpakailanman.

⁵⁴ Pinagpala ka sa trono ng iyong kaharian, inaawitan at niluluwalhati magpakailanman.

⁵⁵ Pinagpala ka na nakatatarok sa mga kalaliman, at nakaluklok sa piling ng mga kerubin, pinupuri at pinarangalan magpakailanman.

⁵⁶ Pinagpala ka sa kalawakan ng langit, pinupuri at niluluwalhati magpakailanman.

⁵⁷ Lahat ng ginawa ng Panginoon, pagpalain ninyo siya, purihin at parangalan magpakailanman.

⁵⁸ Mga anghel ng Panginoon, pagpalain siya, purihin at luwalhatiin magpakailanman.

⁵⁹ Sangkalangitan, pagpalain ang Panginoon, purihin at parangalan magpakailanman.

⁶⁰ Lahat ng tubig na nasa itaas, pagpalain ang Panginoon, purihin at parangalan magpakailanman.

Gayong gumagawa ng milagro ang Diyos saistoryang ito, batid ng mga may-alam sa kasaysayan na maraming martir ang hindi naligtas sa kamatayan. Ayon sa sinasabi sa Sulat sa Mga Hebreo 11:39, hindi nakita ng mga matir na iyon ang pagtupad ng Diyos sa kanyang mga pangako: mas mabuting kapalaran ang

inilaan sa kanila ng Diyos pagkamatay nila. Kaya si Daniel ang parang modelo ng mga sumasampalata na pagkaminsa'y natatagpuan ang sariling nag-iisa sa harap ng maraming kaaway o mapaniil na kapangyarihan. Ayaw gawin ni Daniel ang ayaw ng Diyos.

⁶¹Lahat ng kapangyarihan ng Panginoon, pagpalain ang Panginoon, purihin at parangalan magpakailanman.

⁶²Araw at buwan, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁶³Mga bituin sa langit, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁶⁴Ulan at hamog, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁶⁵Lahat ng hangin, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁶⁶Apoy at init, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁶⁷Lamig at init, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁶⁸Hamog at yelo, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁶⁹Yelo at lamig, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁷⁰Yelo at niyebe, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁷¹Mga araw at mga gabi, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁷²Liwanag at dilim, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁷³Kidlat at ulap, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁷⁴Purihin at parangalan ng lupa ang Panginoon magpakailanman. ⁷⁵Mga bundok at burol, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁷⁶Lahat ng sumisibol sa lupa, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁷⁷Mga bukal ng tubig, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁷⁸Mga dagat at ilog, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁷⁹Mga balyena at isda, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁸⁰Lahat ng ibon sa himpapawid, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁸¹Mga hayop na mailap at maamo, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁸²Mga anak ng tao, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁸³Israel, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁸⁴Mga pari ng Panginoon, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁸⁵Mga lingkod ng Panginoon, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁸⁶Mga espiritu at kaluluwa ng matuwid, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁸⁷Mga taong banal at may pusong mapagpakumbaba, purihin at parangalan siya magpakailanman.

⁸⁸Ananias, Azarias, Misael, pagpalain ang Panginoon, purihin at parangalan siya magpakailanman. ⁸⁹Pagkat hinango niya tayo sa libingan, iniligtas sa kamatayan, sinagip sa nagliliyab na pugon at ipinag-adya sa apoy.

⁹⁰Pasalamatan ang Panginoon, sapagkat siya'y mabuti at walang hanggan ang kanyang habag.

⁹⁰Lahat ng nagsisisamba sa Panginoon, pagpalain ang Diyos ng mga diyos, purihin at kilan-

lin siya pagkat walang hanggan ang kanyang awa."

⁹¹Sa laki ng pagkamangha, biglang napatindig si Haring Nabucodonosor at nagtanong sa kanyang mga tagapayo: "Hindi ba't tatlong lalaking nakagapos ang inihagis natin sa apoy?" Tumugon sila: "Totoo nga po." ⁹²Sinabi ng hari: "Pero apat ang nakikita kong malayang naglalakad sa gitna ng apoy at hindi sila naano. At mukhang anak ng mga diyos ang ikaapat."

⁹³Lumapit si Nabucodonosor sa bunganga ng nagbabagang pugon at nagsalita: "Shadrak, Mesak at Abednego, mga lingkod ng Kataas-taasang Diyos, halikayo." Lumabas ang tatlo mula sa apoy.

⁹⁴Nagsilapit ang mga pinuno, prepekto, gobernador at tagapayo ng hari. Nakita nilang walang nalikhang pinsala ang apoy sa katawan ng tatlo. Hindi man lamang nasunog ang kanilang buhok, walang sunog na bahagi ng pantalon, at walang amoy ng usok.

⁹⁵Napabulalasin Nabucodonosor: "Pagpalain ang Diyos nina Shadrak, Mesak at Abednego. Nagpadala siya ng isang anghel upang iligtas ang kanyang mga lingkod na sumuway sa utos ng hari dahil sa pagtitiwala sa kanya at nagnais na isugba sa apoy ang kanilang katawan sa halip na sumamba sa ibang diyos liban sa kanilang Diyos. ⁹⁶Dahil dito, iniutos ko na tadtarin ng taga at wasakin ang bahay ng sinuman sa lahat ng lipi at bansa na lumapastangan sa Diyos nina Shadrak, Mesak at Abednego sapagkat wala nang iba pang diyos na makapagliligtas na tulad nito."

⁹⁷At itinaas ng hari sa tungkulin sina Shadrak, Mesak at Abednego sa lalawigan ng Babilonia.

Ang panaginip at ang pagkabalih ni Nabucodonosor

⁹⁸Si Haring Nabucodonosor sa lahat ng taga saanmang bayan, bansa at wika sa lupa! Kapayapaan. ⁹⁹Ikinalulugod kong ipabatid sa inyo ang lahat ng tanda at kababalaghang ginawa sa akin ng Kataas-taasang Diyos.

¹⁰⁰Kaydakila ng kanyang mga tanda, lubhang makapangyarihan ang kanyang mga himala!

Walang hanggan ang kanyang kaharian.

Sa lahat ng salinlahi ang kanyang kapangyarihan.

4 ¹Panatag ako, si Nabucodonosor, sa aking bahay, at nananahimik sa aking palasyo nang dalawin ng isang panaginip na nakatakatot. ²Labis akong nabagabag sa mga pangi-

taing nagdaan sa aking isip, ³kaya ipinatawag ko ang lahat ng pantas ng Babilonia upang ipaliwanag nila ang kahulugan ng aking panaginip.

⁴Dumating ang mga mangkukulam, astrologo at manghuhulang Kaldeo at isinalaysay ko sa kanila ang aking panaginip ngunit hindi sila nakapagbigay-kahulugan nito. ⁵Dumating din si Daniel, na pinangalanang panibago ng Beltesazar alinsunod sa pangalan ng aking diyos, yamang nananahan sa kanya ang espiritu ng Diyos na Banal. Isinalaysay ko sa kanya ang aking panaginip nang ganito: ⁶Beltesazar, puno ng mga pantas, alam kong taglay mo ang espiritu ng Diyos na Banal at walang lihim na mahirap sa iyo. Ito ang aking panaginip at ikaw naman ang magbibigay ng kahulugan.

⁷Habang ako'y nasa kama, nanaginip ako ng ganito. May isang punungkahoy sa gitna ng mundo, at napakataas niyon. ⁸Lumaki iyon nang lumaki at nakaabot sa langit at ang mga sanga niyon ay makikita sa mga dulo ng lupa. ⁹Magaganda ang dahon, namumunga nang masagana at pinagkukunan ng pagkain ng lahat. Sa lilim niyon nanganganlong ang mga hayop sa parang, sa mga sanga niyon nagpupugad ang mga ibon, at doon kumukuha ng pagkain ang lahat ng nilalang.

¹⁰Habang pinagmamasdan ko ang pangitain, isang Banal na Tagapagbantay ang nanaog mula sa langit. ¹¹Sumigaw siya nang malakas: Putulin ang puno at ang mga sanga nito; alisin ang mga dahon at itapon ang mga bunga. Magsilayas sa lilim nito ang mga hayop gayundin ang mga ibon. ¹²Ngunit iwan sa lupa ang tuod at ang mga ugat na nagagapos ng mga bakal at tanso sa mga damo sa parang. Matigmak nawa ito ng hamog ng langit at manginain ng damo kasama ng mga hayop. ¹³Mapalitan nawa ng puso ng hayop ang kanyang pusong tao sa loob ng pitong panahon.

¹⁴Ito ang hatol na ibinigay ng mga Tagapagbantay, ang pasya ng mga Banal, upang mabatid ng lahat ng nabubuhay na naghahari ang Kataas-taasan sa kaharian ng tao at humirang ng nais niyang pamahalain sa mga iyon; nagtaas nga siya sa pinakamapagpakumbabang tao.

¹⁵Ito ang napanaginip ko, akong Haring Nabucodonosor. Ikaw, Beltesazar, ipaliwanag mo ito sa akin, yamang wala isa man sa mga pantas ng aking kaharian ang makapagsabi ng kahulugan nito. Ngunit kaya mo ito pagkat nasa iyo ang espiritu ng Diyos na Banal.”

¹⁶Sandaling natigilan si Daniel, na tinaguriang Beltesazar. “Bakit mukha kang nabaga-

bag?” tanong ng hari. “Ano ba ang kahulugan ng aking panaginip?” Tumugon si Beltesazar, “Panginoon, nawa'y sa mga kaaway mo ang panaginip na ito at ukol sa mga kalaban mo!”

¹⁷“Ang nakita mong punungkahoy na nakaabot sa langit sa taas at laki at namasdan sa buong lupa, ¹⁸may magagandang dahon at masaganang bunga na naging pagkain ng marami, ginawang silungan ng mga hayop at pinagpugaran ng mga ibon – ¹⁹ikaw ang punungkahoy na iyon, mahal na hari, pagkat lumago ang kapangyarihan mo at nakaabot sa langit, nakarating ang kaharian mo sa mga dulo ng lupa.

²⁰Tungkol naman sa nakita ng hari: isang Banal na Tagapagbantay na nanaog mula sa langit at nagsabing putulin ang puno ngunit iwan ang tuod at mga ugat na nagagapos ng mga bakal at tanso sa mga damo sa parang, na natigmakan ng hamog at nagdanas ng kalagayan ng hayop sa loob ng pitong panahon – ²¹iyang ang ipaliliwanag ko ngayon.

Nangangahulugan iyan ng pasya ng Kataas-taasan tungkol sa haring aking panginoon. ²²Ihihiwalay ka sa mga tao at maninirahang kapiling ng mga hayop sa parang. Kakain ka ng damo na gaya ng baka at babasain ng hamog ng langit. Pitong panahon ang lilipas sa iyo hanggang sa kilanlin mong naghahari ang Kataas-taasan sa kaharian ng mga tao at humirang ng nais niyang pamahalain sa mga iyon.

²³Ang utos na iwan ang tuod at mga ugat ay nangangahulugang mababawi mo ang iyong kaharian sa sandaling kilanling nagbubuhay sa langit ang lahat mong kapangyarihan. ²⁴Tanggapin nawa ng hari ang aking payo: pawiin mo ang iyong mga pagkakasala sa paggawa ng mabuti at ang iyong mga pagkakamali sa pagpapakita ng awa sa dukha. Baka lumawig ang iyong kasaganaan sa ganitong paraan.”

²⁵Naganap sa Haring Nabucodonosor ang lahat ng ito. ²⁶Makaraan ang labindalawang buwan, samantalang naglalakad ang hari sa taluktok ng kanyang palasyo sa Babilonia, ²⁷sinabi niya: “Hindi ba't ito ang dakilang Babilonia na itinayo ko sa aking kapangyarihan para sa aking luwalhati at upang dito ako manirahan?”

²⁸Kasasalita lamang ng hari nang marinig ang isang tinig mula sa langit: “Haring Nabucodonosor, sinasabi ko sa iyo: tapos na ang iyong paghahari. ²⁹Ihihiwalay ka sa mga tao at maninirahang kasama ng mga hayop sa parang. Kakain ka ng damo na gaya ng baka sa loob ng pitong panahon hanggang sa kilanlin mo na ang Kataas-taasan ang nagkakaloob ng

kapangyarihan sa taong kanyang minamara-pat.”

³⁰Natupad kaagad ang mga salitang ito. Inihiwalay sa mga tao si Nabucodonosor, kumain siya ng damo na gaya ng baka, nabasa ng hamog ang kanyang katawan, hanggang sa humaba ang kanyang buhok na tulad ng bala-hibo ng agila at ang kanyang mga kuko na gaya ng sa ibon.

³¹Sa pagtatapos ng panahong ito, tumingala sa langit akong si Nabucodonosor at nanumbalik ang aking bait. Nagpuri ako sa Kataastaasan: Pagpalain at luwalhatiin ang nabubuhay magpakailanman. Walang hanggan ang kanyang kapangyarihan, at mananatili ang kanyang kaharian sa lahat ng salinlahi. ³²Sa harap niya, lumilitaw na walang kabuluhan ang lahat ng naninirahan sa lupa. Ginagawa niya ang gusto niya sa hukbo ng langit at sa mga naninirahan sa lupa. Walang makapipigil sa kanya o makahihingi ng pagsusulit ng kanyang ginawa.

³³Nanauli nga ang aking bait. Nabawi ko ang aking trono, at muli akong namahala para sa ikaluluwalhati ng aking kaharian. Tinanggap ako ng aking mga tagapayo at mga maharlika, ibinalik sa aking trono at pinagkalooban ng higit pang kapangyarihan.

³⁴Kaya ngayon, nagpupuri at lumuluwalhati akong si Nabucodonosor sa Hari ng Langit. Sapagkat totoo ang kanyang mga gawa, matuwid ang kanyang mga daan, at alam niya kung paano aabahin ang nagsisilakad sa kapalaluan.

Ang piging ni Belsasar

5 • ¹Naghandog ng piging si Haring Belsasar para sa kanyang mga maharlika. Sanlibo sa mga iyon ang nagsidalo, at uminom siya ng alak sa piling nila. ²Dahil sa pagkalango, ipinakuha niya ang mga kagamitang ginto at pilak na sinamsam ng kanyang amang si Nabucodonosor sa templo ng Jerusalem

at ginawang inuman ng mga maharlika at ng kanyang mga asawa at babaeng mang-aawit. ³Dinala nga ang mga kagamitang ginto at pilak na sinamsam sa templo ng Diyos; doon nagsiinom ng alak ang mga maharlika, ang hari at ang kanyang mga asawa at babaeng mang-aawit. ⁴Habang naglalasingan sila, pinupuri naman nila ang mga diyus-diyusang yari sa ginto at pilak, tanso at bakal, kahoy at bato.

⁵Biglang may lumitaw na mga daliri ng tao sa tapat ng patungan ng lampara at sumulat sa pader. At tumingin ang hari. ⁶Namutla siya at nangatog ang kanyang tuhod sa laki ng takot.

⁷Pasigaw niyang tinawag ang kanyang mga mangkukulam at mga manghuhulang Kaldeo. Sabi niya sa mga pantas ng Babilonia: “Daramtan ng purpura, pagsusuutin ng gintong kuwintas, at magiging pangatlong pinakamataas na tagapamahala ng aking kaharian ang sinumang makababasa ng sulat na ito at makapagsasabi ng kahulugan nito.”

⁸Dumating ang lahat ng pantas, ngunit walang nakabasa ng sulat sa pader o nakapagsabi ng kahulugan niyon. ⁹Takot na takot si Haring Belsasar at lalo siyang namutla. Natakot din at nalito ang kanyang mga maharlika.

¹⁰Pagkarinig sa nababagabag na tinig ng hari at mga maharlika, pumasok ang reyna sa bulwagan ng piging at nagsabi: “Mabuhay ang hari magpakailanman! Huwag kang matakot at mamutla. ¹¹May isang taong may espiritu ng Banal na Diyos sa iyong kaharian. Kilala siya na may kakayahang manghula at sa pagkakaroon ng makadiyos na karunungan noong nabu-

• **5.1** Ang istoryang ito ay matatawag na: Parusa sa mga paglapastangan sa mga sagradong bagay.

Tatlong salita ang tumutukoy sa kapalaran ng mga lumoloko sa Diyos:

- dumarating ang wakas na hindi nila mapipigilan;
- mahahayag na wala silang ginawang kapakipakinabang sa buong buhay nila;
- maglalaho sila kasama ng kanilang mga gawa.

Alam ng Biblia na ipinakikilala ng Diyos ang kanyang sarili hindi lamang sa mga pangyayaring nag-

papakita ng kanyang kabutihan kundi pati sa iba pang mga pangyayari na maliwanag na tanda na may Diyos na naggagawad ng katarungan. Maraming beses na ang mga lumilibak sa Diyos ay inaabot ng malas na dumarating bilang sagot sa kanilang kawalang-hiyaan.

Hindi gaanong binibigyang-pansin ng sumulat ng mga kabanatang ito ang tunay na naganap nang panahong iyon na siyang ginagalawan ng kanyang mga tauhan: sa katunaya’y si Ciro ang sumakop sa Babilonia, namatay si Belsasar at sumunod naman sa kanya si Dario.

buhay pa ang iyong ama. Kaya hinirang siya ng iyong amang Haring Nabucodonosor bilang puno ng mga mahiko, mangkukulam at manghuhula. ¹²Ito'y si Daniel na pinangalanan ng hari na Beltesazar. Napatunayan siyang marunong at may talino't kakayahan para magbigay-kahulugan sa panaginip, makapagpaliwanag ng mga bugtong at makalutas ng mahihirap na problema. Kaya ipatawag mo siya at sasabihin niya ang kahulugan ng sulat na iyan."

¹³Ipinatawag nga si Daniel at sinabi ng hari: "Ikaw ba si Daniel, isa sa mga bihag na dinala ng aking ama mula sa Juda?" ¹⁴Nabalitaan kong taglay mo ang espiritu ng mga diyos at mayroon kang pambihirang pang-unawa at karunungan. ¹⁵May mga pantas at mang-kukulam na dinala rito, pero hindi sila nakabasa at nakapagsabi ng kahulugan ng sulat na ito. ¹⁶Marunong ka raw magbigay-kahulugan sa panaginip at nakalulutas ka ng mga problema. Kung mababasa mo ang sulat na ito at masasabi ang kahulugan, daramtan ka ng purpura, pagsusuutin ng gintong kuwintas, at hihirang pangatlo sa ranggo sa aking kaharian."

¹⁷Tumugon si Daniel: "Sa iyo na ang iyong mga handog, o ibigay mo iyon sa iba. Gayunma'y babasahin ko at sasabihin ang kahulugan ng nakasulat na iyan. ¹⁸Pinagkalooban ng Kataas-taasang Diyos ang iyong amang si Nabucodonosor ng kaharian, kapangyarihan, kaluwalhatian at kadakilaan. ¹⁹Dahil diya'y kinataktan siya ng lahat ng bansa ng iba't ibang wika. Hawak niya ang buhay at kamatayan ng sinuman. Naitataas niya at naibabagsak ang sinumang kanyang magustuhan. ²⁰Ngunit nang maging palalo siya at matigas ang ulo, inalisan siya ng kapangyarihan at kaluwalhatian. ²¹Inihawalay siya sa mga tao at nawalan ng bait na tulad ng isang hayop. Namuhay siyang kasama ng mailap na asno at kumain ng damo na gaya ng baka, at ang kanyang katawa'y nabasa ng hamog ng langit, hanggang sa kilanlin niya ang Kataas-taasang Diyos na naghahari sa kaharian ng mga tao at humihirang ng nais niyang pamahalain sa mga iyon. ²²Ngunit ikaw na kanyang anak, Belsasar, bagamat alam mo ang lahat ng ito, ay hindi nagpakum-

baba. ²³Nilapastangan mo ang Panginoon ng langit. Ipinakuha mo ang mga kagamitan sa kanyang templo at nilagyan ng alak na ininuman mo kasama ng iyong mga maharlika at mga asawa at babae. Pinuri mo ang mga diyus-diyusang yari sa pilak at ginto, tanso at bakal at bato, na hindi nakaririnig ni nakakakita o nakauunawa; ngunit hindi mo niluwalhati ang Diyos na siyang may hawak sa buhay mo at sa lahat ng iyong kayamanan. ²⁴Kaya ipinadala niya ang kamay na sumulat. ²⁵Ganito ang nakasulat: MENE MENE, TEKEL, PARSIN. At ito naman ang kahulugan: ²⁶MENE, bilang na ng Diyos ang mga araw ng paghahari mo at tinapos niya ito; ²⁷TEKEL, tinimbang ka ngunit kulang; ²⁸PARSIN, hinati ang kaharian mo at ibinigay sa mga Medo at Persa."

²⁹Sa utos ni Belsasar, dinamtan ng purpura si Daniel, binigyan ng kuwintas na ginto, at ipinahayag na pangatlong pinakamataas na tagapamahala ng kaharian. ³⁰Ngunit nang gabing iyon, ang haring Kaldeo na si Belsasar ay pinatay.

6 ¹At naging hari si Dario na Medo sa gulang na animnapu't dalawa.

Inihagis si Daniel sa kulungan ng mga leon

²Humirang si Dario ng sandaan at dalawampung kinatawan para sa lahat ng mga probinsya ng kanyang kaharian. Ipinailalim sila sa tatlong administrador, na ang isa ay si Daniel. Ito ay upang matiyak na walang kapinsalaang sasapit sa hari. ³Dahil sa pambihirang espiritung nanaan sa kanya, nahigtan ni Daniel ang lahat ng iba pang mga administrador at kinatawan, kung kaya binalak ng hari na pagkalooban siya ng kapangyarihan sa buong kaharian. ⁴Ikinainggit ito ng mga administrador at kinatawan, at pinagsikapan nilang makahanap ng isang dahilan upang maipahamak si Daniel kaugnay ng pagtupad niya sa kanyang mga gawaing opisyal. Ngunit dahil sa matapat at hindi pabaya sa gawain si Daniel, wala silang makitang pagkakasala na maipaparatang sa kanya. ⁵Sa wakas, ipinasya ng kanyang mga kaaway: "Wala tayong maipaparatang kay Daniel liban sa isang bagay na may kinalaman sa batas ng kanyang Diyos."

⁶Kaya nga magkakasamang nakipagkita sa hari ang mga administrador at kinatawan at sinabi: “Mabuhay ka magpakailanman, Haring Dario. ⁷Ang mga administrador ng kaharian, mga prepekto, kinatawan, tagapayo at gobernador ay nagkaisang humiling na magkaroon ng isang kautusang nagbabawal sa sinumang manalangin o humiling sa alinmang diyos o tao sa loob ng tatlong araw, liban sa iyo, mahal na hari, at ihahagis ang susuway rito sa kulungan ng mga leon. ⁸Ipasulat mo ang kautusang ito at lagdaan kaagad, upang huwag nang mabago o mapawalang-bisa pa, alinsunod sa mga batas ng mga Medo at Persa.” ⁹Ipinasulat ni Haring Dario ang pagbabawal at nilagdaan upang maging batas.

¹⁰Nang mabalitaan ni Daniel na napahayag na ang bagong batas, umuwi siya ng bahay. Sa kanyang kuwarto sa itaas, may mga bintanang nakabukas nang paharap sa Jerusalem, at tatlong beses na nagdasal isang araw, nagpasalamat sa kanyang Diyos. Ito ang lagi na niyang ginagawa. ¹¹Nakita ng nagmamanmang mga tao ang pananalangin at paghingi ng tulong ni Daniel sa Diyos. ¹²Kaya nagtungo sila sa hari at ipinaaalaala rito ang tungkol sa bagong batas. “Mahal na hari, hindi po ba’t may bagong kautusang nagbabawal sa sinumang dumalangin at humiling sa alinmang diyos o tao liban sa iyo, at ihahagis sa kulungan ng mga leon ang sumuway rito?”

Tumugon ang hari: “Totoo, at dapat ipatupad ang kautusan nang walang pagbabago alinsunod sa mga batas na Medo-Persa.” ¹³At sinabi nila: “Hindi nakikinig sa iyo at sa kautusan mo ang Judiong si Daniel. Dumadalangin siya sa ibang diyos liban sa iyo tatlong beses isang araw.”

¹⁴Labis na nalungkot ang hari sa narinig at ipinasya niyang iligtas si Daniel. Ginawa niya ang lahat ng paraan hanggang sa paglubog ng araw upang mailigtas si Daniel.

¹⁵Ngunit nagpatuloy ang mga tao ng paglapit sa kanya at nagpumilit: “Alalahanin mo, mahal na hari, na sa ilalim ng mga batas na Medo-Persa, hindi mababago ang alinmang kautusan o pagbabawal na nilagdaan ng hari.”

¹⁶Walang nagawa ang hari kundi ipasundo si Daniel at ipatapon sa kulungan ng mga leon. Sinabi ng hari kay Daniel: “Nawa’y iligtas ka ng Diyos na matapat mong pinaglilingkuran.”

¹⁷Nilagyan ng panarang bato ang kulungan, at tinatakan iyon ng hari sa pamamagitan ng kanyang pantatak na sinsing, at gayundin ng kanyang mga maharlika, upang manatiling walang pagbabago ang katayuan ni Daniel. ¹⁸Pag-

katapos, nagbalik sa palasyo ang hari. Magdamag siyang hindi natulog, tumangging kumain at ayaw paaliw. ¹⁹Maagang-maaga siyang nagbangon kinaumagahan at nagmamadaling nagtungo sa kulungan ng mga leon. ²⁰Nang malapit na siya, buong pagkabahala siyang tumawag: “Daniel, lingkod ng Diyos na buhay, iniligtas ka ba ng Diyos na matapat mong pinaglilingkuran?”

²¹Tumugon si Daniel: “Mabuhay ka magpakailanman, mahal na hari! ²²Nagpadala ng kanyang anghel ang aking Diyos na nagtikom sa bibig ng mga leon kaya hindi nila ako sinaktan. Ginawa iyon ng Diyos pagkat alam niyang wala akong kasalanan. Wala rin akong pagkakasala sa iyo, mahal na hari.”

²³Tuwang-tuwa ang hari at iniutos niyang alisin si Daniel sa kulungan ng mga leon. Walang sugat na nakita kay Daniel pagkat nanalig siya sa kanyang Diyos. ²⁴Sa utos ng hari, inihagis sa kulungan ng mga leon ang mga taong nagparatang kay Daniel, kasama ng kanilang asawa’t mga anak. Kaagad silang sinugod ng mga leon at pinaggutay-gutay.

²⁵Sumulat si Haring Darius sa mga nasakop niyang bansa, bayan at wika: “Kapayapaan ang sumainyo! ²⁶Ipinag-uutos ko sa mga tao ng lahat ng mga kahariang nasasakop ko na sambahin nila at katakutan ang Diyos ni Daniel.

“Siya nga ang Diyos na buhay at nananatili magpakailanman.

Hindi mawawasak ang kanyang kaharian; hindi magwawakas ang kanyang paghahari.

²⁷Nagliligtas siya, gumagawa ng mga kababalaghan

sa langit at lupa.

At iniligtas niya si Daniel sa mga leon.”

²⁸Nagtamasa ng kasaganaan si Daniel noong naghari si Dario at ang Persang si Ciro.

Pangitain tungkol sa apat na kaharian

7 ¹Sa unang taon ng paghahari ni Belsasar ng Babilonia, nagkaroon ng panaginip at mga pangitain si Daniel sa kanyang pagtulog. Pagkagising, isinulat niya ang panaginip, na ganito ang pagkakasalaysay:

²Sinabi ni Daniel: Nakita ko sa pangitain ang isang malaking dagat na binabayo ng apat na hangin ng langit. ³Apat na magkakaiba at malalaking halimaw ang umahon mula sa dagat.

⁴Ang una ay tulad ng leon na may pakpak ng agila. Habang nakatingin ako, tinanggal ang pakpak niyon. Iniangat iyon sa lupa, parang taong tumayo sa dalawang paa, at pinagka-looban ng puso ng tao. ⁵Ang ikalawang hayop ay tulad ng oso; nakatayo iyon sa dalawang hulihang paa at may tangay na tatlong tadyang.

Pinagsabihan iyon: “Humayo ka at lumamon ng maraming kame.” ⁶Nakita ko ang isa pang halimaw na parang leopardo at may apat na pakpak sa likod; may apat na ulo iyon at pinagkalooban ng kapangyarihan.

⁷Nagpatuloy ang aking mga pangitain, at nakita ko ang ikapat na halimaw. Nakatatakot ito at napakalakas. Lahat ng sakmalin nito’y niluluray ng malalaking bakal na ngipin, at dinurog ng paa ang anumang malabi. Naiiba ito sa nangaunang halimaw; mayroon itong sampung sungay. ⁸Nakita kong nabunot ang tatlo sa mga sungay nang sumibol ang isa pang munting sungay. Tulad ng sa tao ang mga mata nito at bibig na nagsasalita ng mga kapalaluan.

Ang anak ng tao

• ⁹Habang ako’y nagmamasid, may mga luklukang inilagay, at naupo ang Isang Matandang-matanda. Simputi ng niyebe ang kanyang damit, simbusilak ng maputing lana ang kanyang buhok. Mga liyab ng apoy ang kanyang luklukang may mga gulong na naglalagablab. ¹⁰Isang ilog na apoy ang bumukal at umagos sa kanyang harapan. Libu-libo ang naglilingkod sa kanya at di-mabilang ang nangakatayo sa kanyang harapan.

• **7.9** Pareho ang nilalaman at kahulugan ng sumusunod na detalyadong pangitain gaya ng pangitain tungkol sa estatuwa ni Nabucodonosor (kab. 2).

Ipinapakitang isinasagisag ng mga hayop ang apat na imperyong nakapangyari sa bansang Judio hanggang sa panahon ng matinding pag-uusig. Tinitiyak ng mga berso 23-25 na ang imperyo ng Siria ang ikapat na hayop, at si Haring Antioko Epifanes *ang sungay* na umiinsulto sa Diyos. At tulad ng nasa 2:34 at 44, ibinabalita rin ang pakikialam ng Diyos para igupo ang lakas ng maniniil at itatag ang kaharian ng Diyos. Dito sa 7:11 at 7:26, ipinahahayag ang hatol sa mang-uusig. Sa 2:34 naman, kailangang maintindihan ang *bato* bilang kapangyarihan ng Diyos. Dito sa 7:13, kumakatawan ang *anak ng tao* sa bayang Israel, na lingkod ng Diyos, na nasa mga plano na ng Diyos mula pa sa simula ng daigdig at sa takdang panaho’y tinatanggap niya ang kapangyarihang pamunuan ang lahat ng bansa: 7:27.

Mali kung hahanapin sa talatang ito ang pagtukoy sa mga mangyayari sa panahon ni Jesus, gaya ng ginagawa ng ilan. Lalo namang hindi natin ito dapat gamitin para tukuyin ang ating panahon na para bang tayo na ang pinakasentro ng lahat. Sa pinakamasamang sandali ng pag-uusig sa panahon ng mga Macabeo nagsusulat ang awtor at ibinabalita niya ang wakas ng pag-uusig ni Antioko (1 Mac 5:55-60) at ang

Nagsiupo ang mga kabilang sa hukuman at binuksan ang mga aklat. ¹¹At habang ginugunita ko ang mapalalalong pananalita ng Sungay na may mata at bibig na parang sa tao, pinatay ang hayop na ito sa harap ko at inihagis sa apoy ang bangkay. ¹²Inalisan ng kapangyarihan ang iba pang mga halimaw, bagamat pinahintulutan pa silang mabuhay nang kaunting panahon hanggang sa takdang oras.

¹³Nagpatuloy ang pangitain. Isangtulad ng anak ng tao ang nakita kong sakay ng ulap. Lumapit siya sa Matandang-matanda, ¹⁴at siya’y pinagkalooban ng kapangyarihan, karangalan at kaharian. Pinaglingkuran siya ng lahat ng tao sa bawat bayan, bansa at wika. Walang hanggan ang kanyang kapangyarihan at hindi kailanman lilipas; hindi kailanman mawawasak ang kanyang kaharian.

¹⁵Lubhang naligalig akong si Daniel dahil sa malaking takot sa mga pangitain. ¹⁶Nilapitan ko ang isa sa mga nakatayo roon at hiniling na sabihin sa akin ang kahulugan ng lahat. Pinag-

pagdating ng Kaharian ng Diyos. Talagang likas sa mga librong propetiko ang paraang ito ng pagsasama sa iisang paglalarawan ang nalalapit na pangyayari gaya ng isang malaking pagpapalaya, at ang ganap na pagpapalaya na siyang magiging wakas ng ating kasaysayan. Ganito rin ang ginawa ni Jesus nang magsalita siya tungkol sa wakas ng Jerusalem (Mc 13).

Sa mga ulap ng langit: tanda ng presensya ng Diyos ang ulap.

Ang Matanda: ito ang Diyos, at tanda naman ng kadakilaan ang kanyang puting buhok. Alalahanin natin na sa totoo’y walang edad ang Diyos kundi buhay siya sa bukod-tanging sandali, sa isang kasalukuyang laging ngayon.

Isang anak ng tao, o isang tao (13): nalalarawan sa mahiwagang tauhang ito ang buong bayan ng Diyos (b. 27). Pero kung ginustong ibigay ng Diyos ang kanyang Kaharian sa mga tao, ibibigay nga niya ito sa isang personal na paraan sa kanya na siyang modelo, tagapagligtas at ulo ng lahat ng tao at ng sangkatauhan. Si Jesus *ang Tao* (Jn 19:5), o ayon sa pagsasalita ng mga Judio, *ang anak ng tao*.

Dumarating ang anak ng tao galing sa mga ulap ng langit. Kayat ginamit ni Jesus ang propesiyang ito para palitawin na siya’y mula sa Diyos samantalang ang kahinaan naman ng kanyang kalagayan bilang tao ang nakikita sa kanya ng mga umaakusa sa kanya. Mt 26:64

bigyan niya ako. Aniya: ¹⁷“Ang apat na hayop ay apat na haring sisipot sa lupa. ¹⁸Ngunit ang mga banal ng Kataas-taasan ang tatanggap ng kaharian at mag-aangkin niyon magpakailanman.”

¹⁹Ninai kong mabatid ang kahulugan ng ikapat na halimaw, na naiiba sa nangauna, lubhang nakatatakot, may bakal na ngipin at tansong kuko, nananakmal at lumuluray, dumudurog sa anumang nalabi. ²⁰Ninai ko ring mabatid ang tungkol sa sampung sungay na ang tatlo’y nabunot nang sumibol ang isa pang sungay, gayundin ang tungkol sa munting sungay na itong may mga mata at bibig na nagsasalita ng kapalaluan at waring higit pa kaysa iba pang mga sungay.

²¹Nakita ko nga ang sungay na ito na nakikidigma sa mga banal at nagwawagi, ²²hanggang sa pagdating ng Matandang-matanda na binigyang-katarungan ang mga banal ng Kataas-taasan, at sumapit ang panahon na tinanggap ng mga banal ang kaharian.

²³At ipinaliwanag sa akin:

• “Ang ikapat na hayop ay ang lilitaw na ikapat na kaharian sa lupa, naiiba kaysa lahat ng nangaunang kaharian. Sasakmalin niyon ang lupa, dudurugin at wawasakin. ²⁴Ang sampung sungay naman ay sampung hari na lilitaw mula sa kahariang ito. Isa pa ang lilitaw na kasunod nila at tatlong hari ang itutumba nito. ²⁵Lalapastanganin ng haring ito ang Kataas-taasan at uusigin ang mga banal. Sisikapin niyang baguhin ang mga kapistahan at batas. Ibibigay sa kanyang kapangyarihan ang mga banal sa isang panahon, dalawang panahon at kalahating panahon.

²⁶Ngunit darating ang paghuhukom, aalisin sa kanya ang paghahari at siya’y lilipuling lubos.

²⁷At ibibigay sa mga banal ng Kataas-taasan ang paghahari, pamamahala at pamumuno sa lahat ng kaharian sa daigdig. Walang hanggan

ang kanyang kaharian. Maglilingkod at mapapailalim sa kanya ang lahat ng kaharian.

²⁸Dito magwawakas ang salaysay. Labis na nabagabag, namutla akong si Daniel at kinimkim ko sa aking puso ang mga bagay na ito.

Isa pang pangitain tungkol kay Haring Antioko

8 • ¹Sa ikatlong taon ng paghahari ni Belsasar, nagkaroon akong si Daniel ng isa pang pangitain. ²Nakita ko ang aking sarili sa Susa, nakukutaang lunsod sa probinsya ng Elam; nakatayo ako sa pampang ng ilog Ulai.

³Tumingala ako at nakita ko ang isang lalaking tupa na nakaharap sa ilog. Mayroon itong dalawang mahahabang sungay ngunit mas mahaba ang ikalawang sungay kaysa una. ⁴Nakita ko ang lalaking tupa na nanunuwag pakanluran, pahilaga at patimog, at walang hayop na makalaban ni makatakas dito. Ginawa nito ang lahat ng maibigan, at ito’y naging makapangyarihan.

⁵Habang nag-iisip ako, isang lalaking kambing ang dumating mula sa kanluran; para itong lumilipad at hindi sumasayad sa lupa. Ito ay may isang malaking sungay sa pagitan ng mga mata. ⁶Buong bagsik na tumakbo ito palapit sa lalaking tupang may dalawang sungay. ⁷Nakita ko kung paano nito sinalakay ang lalaking tupa at binali ang dalawang sungay. Walang nagawa ang tupa; nabuwal ito at hindi nasaklolohan ng sinuman.

⁸Naging napakamakapangyarihan ang lalaking kambing ngunit nabali ang malaking sungay nito at sumibol sa kinaroroonan niyon ang apat na malalaking sungay na nakaharap sa apat na hangin ng langit, ⁹Nagsupling mula sa isa sa mga ito ang isang munting sungay na lumaki nang lumaki pagawi sa timog at silangan at sa Magandang Lupain.

¹⁰Lumaki rin iyong pagawi sa hukbo ng langit, at inihagis niyon sa lupa ang isang bahagi

• 23. Ang mga Judio ng taong 170-160 ay hindi puwedeng magkamali sa lihim na pagpapahiwatig na ito kay Haring Antioko, *ang haring wawasak sa tatlong hari, iinsulto sa Kataas-taasan at uusig sa mga banal.*

Isang panahon, dalawang panahon at kalahating panahon: tatlo’t kalahati ang ibig sabihin nito. Nang panahong iyon, isa itong matalinghagang paraan ng pagtukoy sa panahon ng kasamaan (tatlo’t kalahati ang kalahati ng pito na bilang ng kaganapan at kabuuan).

Ang mga banal ang mga ibinukod ng Diyos mula sa mga tao para maging kanya. Mula pa kay Moises, may kamalayan na ang bayang Judio sa pagiging isang bayang banal dahil sila’y para sa Diyos na Banal.

Pero mula sa panahon ni Daniel, ginamit na “ang mga banal” para sa bagong bayan ng Diyos na mag-sisimula sa paghahari ng Mesiyas. Alam din ng mga unang Kristiyano ang pagiging bagong bayang ito ng Diyos, kayat tinawag nila ang kanilang sarili bilang “mga banal” (tingnan ang Mga Gawa 9:32).

• **8.1** Parehong mensahe ang inuulit sa mga sumusunod na kabanata. Darating ang Diyos sa pinakapeligosong panahon ng pag-uusig. Marami pang detalye ang ibinibigay para bigyang-katiyakan ang mga Judio na ang lahat ng pangyayaring nasasaksihan nila ay alam na ng Diyos antemano: habang nagaganap pa lamang ang mga pangyayari, naitakda na ng Diyos ang panahon ng kanyang pagdating para magligtas.

ng mga bituin at dinurog ng mga paa. ¹¹ Nagpalalo iyon sa harap ng Pinuno ng hukbo, inalis ang pang-araw-araw na handog, winasak ang templo ¹² at ang hukbo. Sa lugar ng pang-araw-araw na handog inilagay niya ang Kasuklam-suklam at inihagis sa lupa ang Katotohanan. Anumang ginagawa niya ay nagtatagumpay.

¹³ Narinig kong may dalawang banal na nag-uusap, at nagtanong ang isa: “Kailan magaganap ang pangitain? Papaano ang pang-araw-araw na paghahandog, ang Kasuklam-suklam na mangwawasak, ang niyurakang santuwaryo at hukbo?” ¹⁴ Ang sagot: “Hanggang sa makaraan ang dalawang libo at tatlong daang gabi at umaga, at saka muling itatayo ang templo.”

¹⁵ Habang nakatingin akong si Daniel sa pangitain at sinisikap unawain iyon, bigla kong nakita sa aking harapan ang isang kamukha ng tao, ¹⁶ at narinig kong sumigaw sa kanya ang isang tinig mula sa ilog Ulai: “Gabriel, ipaliwanag mo sa taong ito ang pangitain.”

¹⁷ Lumapit siya sa akin. Natakot ako at nagpatirapa. Sabi niya: “Anak ng tao, unawain mo ito: ang pangitai’y tungkol sa wakas ng panahon.” ¹⁸ Samantalang nagsasalita siya, nawalan ako ng malay at nalugmok na padapa. Itinayo niya ako ¹⁹ at sinabi: “Ihahayag ko sa iyo ang mangyayari kapag ibinuhos na ang poot, pagkat nakatakda na ang wakas.

²⁰ Ang nakita mong lalaking tupa, na may dalawang sungay ay ang mga hari ng Media at Persia. ²¹ Ang mabalahibong lalaking kambing ay ang hari ng Gresya; ang malaking sungay sa pagitan ng mga mata niyon ay ang una sa kanilang mga hari; nabali ang sungay; ²² at ang apat na sungay na sumibol sa kinaroroonan niyon ay ang apat na kahariang babangon mula sa bansang ito, gayunma’y hindi ito mapapan-tayan ng mga iyon.

²³ Sa pagwawakas ng kanilang pamamahala, kapag naganap na ang bilang ng kanilang mga kasalanan, isang hari ang lilitaw, palalo at tuso.

²⁴ Lalago ang kanyang kapangyarihan, kung kaya magbabalak siya ng mga bagay na di pa naririnig ng una. Magtatagumpay ang anumang isagawa niya. Lilipulin niya ang malalakas at wawasakin maging ang bayan ng mga banal. ²⁵ Magsasagawa siya ng mga pandaraya at pani-niwalaan ng marami. Marami siyang pupuksain habang matiwasay sila. Lalaban niya kahit ang Prinsipe ng mga prinsipe, ngunit malulupig

siya nang hindi mamamagitan ang kamay ng tao.

²⁶ Totoo nga ang sinasalaysay ng pangitain tungkol sa mga umaga at gabi ngunit ingatan mo ang lihim na ito, pagkat sa malayong hina-harap lang ito matutupad.”

²⁷ Nawalan ng malay akong si Daniel at ilang araw na naratay. Gumaling ako at nagbalik sa gawain sa palasyo. Ngunit iningatan ko ang lihim tungkol sa pangitaing hindi ko nauna-waan.

Ang dalangin ni Daniel

9 • ¹ Nang unang taon ng paghahari ni Dario, na anak ni Ahasuerus ng liping Medo, na naging hari ng Kaldea, naganap ang sumusunod:

² Nag-iisip akong si Daniel tungkol sa bilang ng mga taon na alinsunod sa kasulatan ay mananatiling wasak ang Jerusalem. May binanggit si Yawe na pitumpung taon kay propeta Jeremias. ³ Dumulog ako sa Panginoon, nagsumamo sa pamamagitan ng panalangin at pag-aayuno. Nagpenitensya ako, nagdamit ng sako at nauupo sa abo.

⁴ Dumalangin ako kay Yawe, ang aking Diyos, at nagsagawa ng ganitong pangungum-pisal: “Panginoong Diyos na dakila at dapat katakutan, iniingatan mo ang iyong Tipan at pag-ibig para sa mga umiibig sa iyo at tumutupad sa iyong kautusan. ⁵ Nagkasala kami, hindi naging makatarungan, naghimagsik at tumalikod sa iyong mga kautusan. ⁶ Hindi namin pinakinggan ang iyong mga lingkod, ang mga propetang nagsalita sa pangalan mo sa aming mga hari, pinuno, ninuno at lahat ng tao sa lupain.

⁷ Ikaw ang makatarungan, Panginoon, ngunit kami ang dapat mahiya gaya ng sa araw na ito, kaming mga taga-Juda, mga mamamayan ng Jerusalem – sa buong Israel, malapit o malayo man, sa lahat ng lupaing pinagtapunan mo sa amin dahil sa pagtataksil namin sa iyo. ⁸ Amin ang kahihyan, Panginoon, yamang nagkasala kami sa iyo, pati ang aming mga hari, mga prinsipe, at mga magulang.

⁹ At nasa Panginoon naman ang pagpapatawad at pagkahabag ng aming pinaghimag-

• **9.1** Pinagninilayan ni Daniel ang propesiya ni Jeremias (25:11) tungkol sa pitumpung taon ng pagkatapon ng mga Judio sa Babilonia. Binibigyan siya

ni Anghel Gabriel ng iba pang mensahe tungkol sa pitumpung sanlinggo ng mga taon. Isa sa pinakatanyag na mga propesiya sa libro ni Daniel ang mensaheng ito.

sikan. ¹⁰Hindi namin pinakinggan ang tinig ni Yawe na aming Diyos; hindi namin tinupad ang batas na ibinigay niya sa amin sa pamamagitan ng kanyang mga lingkod na propeta.

¹¹Sa halip na pakinggan ang tinig mo, tinalikdan ng buong Israel ang iyong kautusan. Kaya nga sumapit sa amin ang sumpa at mga babalang nakasulat sa Batas ni Moises, ang lingkod ng Diyos sapagkat nagkasala kami sa kanya. ¹²Tinupad niya ang mga babala laban sa amin at sa aming mga tagapamahala: pinadalhan niya kami ng sakuna na wala pang nakakatatulad sa mga sumapit na sa Jerusalem.

¹³Sumapit sa amin ang lahat ng kapahamakang ito, gaya ng nasusulat sa Batas ni Moises, ngunit hindi namin sinikap na payapain ang poot ni Yawe na aming Diyos. Hindi kami tumalikod sa pagkakasala, hindi nakinig sa iyong katotohanan. ¹⁴Isinagawa ni Yawe ang kanyang babala at pinadalhan kami ng sakunang ito, sapagkat makatarungan siya sa lahat niyang gawa at kami nama'y hindi nakinig sa kanyang tinig.

¹⁵Panginoong aming Diyos na humango sa amin sa pagkaalipin sa Ehipto at natanyag

hanggang sa araw na ito, kinikilala namin ang aming pagkakasala sa iyo. ¹⁶Alang-alang sa iyong awa, ilayo mo ang iyong poot sa Jerusalem na iyong lunsod at banal na bundok. Dahil sa pagkakasala namin at ng aming mga ninuno, inaalipusta ang Jerusalem at ang bayan mo ng lahat ng nakapaligid sa amin.

¹⁷Kaya nga, aming Diyos, dinggin mo ang dalangin at hiling ng iyong lingkod. Pagliwanagin mo ang iyong mukha sa iyong nagdilim na santuwaryo. ¹⁸Diyos ko, pakinggan at masdan mo kung paano gumuguho ang lunsod na pinagpahayagan ng iyong pangalan. Hindi kami nananalig sa aming mabubuting gawa, kaya dumadalangin kami sa iyo at nananalig sa iyong walang hanggang awa.

¹⁹Patawarin mo kami, Panginoon! Dinggin mo kami, Panginoon! Kumilos ka agad, aming Diyos, alang-alang sa iyo, yayamang taglay ng lunsod at ng iyong bayan ang Pangalan mo.”

Ang hula tungkol sa pitumpung linggo

• ²⁰Sa oras ng pag-aalay sa gabi, nagsasalita pa ako, nagpapahayag ng mga

• 20. Mga salitang mahirap intindihin ang sinasabi muna ni Gabiel (b. 24), at saka niya ipaliliwanag.

Wakasan ang kawalang-katarungan, pawiin ang paglabag, ihatid ang katarungan. Kaya't maliwanag na ibinabalita ang pagdating ng paghahari ng Diyos. Papahiran ang Kabanal-banalang: tumutukoy ito sa Kabanal-banalang lugar, ibig sabih'y ang Templo. Matapos lapastanganin ng mga paganong manlulupig, babaguhin ito para maging pangwalang-hanggang tirahan ng Diyos sa gitna ng kanyang bayan.

Narito ngayon ang paliwanag na bigay mismo ni Gabriel na sinisiguro na agad na magaganap ang lahat ng ito. Ang pitumpung sanlinggo ay matalinhagang bilang ng mga sanlinggo ng mga taon, at hindi puwedeng intindihin nang literal liban sa unang pitong sanlinggo: ito ang panahong nasa pagitan ng taong 587 sa pagkawasak ng Templo ng Jerusalem at ng taong 538 sa dekreto ng pagpapalaya ni Ciro, na tinatawag na Pinahiran ng Diyos sa Is 45.

Pagkatapos ay sumasapit naman ang isang panahong di eksakto, na kinakatawan ng animnapu't dalawang sanlinggo ng mga taon at naghahatid sa simula ng pag-uusig ni Antioko sa taong 171. Sa taong ito pinaslang ang Punong-paring si Onias: *isang pinahiran ang mamamatay.* At kasunod nito'y ipinatigil ng mang-uusig ang pagsamba sa Templo ng Jerusalem at nagtayo pa siya ng ibang altar para kay Baal Samen sa ibabaw ng altar ng mga sinunog na handog: ito ang *Kasuklam-suklam na Diyus-diyusan ng tagapagwasak.* Ito ang sanlinggo ng pag-uusig kung kailan isinulat ang propesiyang ito; at isang matagumpay na pakikialam naman ng Diyos ang ibinabalita para sa katapusan ng sanlinggo.

Nahahayag ang pakikialam ng Diyos sa kapayapaang di inaasahan na makakamit ng mga Judio sa

panahong iyon (1 Mac 6:55). Pero hindi pa ito ang pagdating ng Kaharian ng Diyos kundi paunang tanda lamang. Tanging kay Kristo lamang magkakaroonng katuparan ang ibinalita tungkol sa *walang-hanggang Katarungan.*

Gayunman, ang mga bilang na inilalahad ng awtor ay tumutukoy sa panahon ng mga Macabeo. Kung hindi nagkatotoo ang wakas ng kasaysayan noon, walang saysay na gamitin ang mga bilang na ito para kalkulahin kung kailan ito magaganap: ayaw itong ipaalam ng Diyos (Mc 13:32).

Sa katapusan ng lumipas na dantaon, sa propesiyang ito ni Daniel ibinatay ng nagtatag ng mga Saksi ni Jehova ang lahat ng kanyang interpretasyon sa Biblia. Hangad patunayan ng mahaba niyang mga kalkulasyon na pagkatapos ng paghahari ng Diyos sa Israel kina David at Solomon, na nagtapos sa panahon ni Daniel ay nagsimula naman ang bagong Kaharian ng Diyos na magtatapos sa taong 1914 sa wakas ng daigdig. At nang hindi ito naganap, inayos nila ang kanilang mga kalkulasyon.

Hindi ito ang lugar para pagtalunan ang kanilang mga pala-palagay. Sapat ang pansinin na para sa kanila, ang dalawang pinakaimportanteng petsa ng Kaligtasan ay ang pagkawasak ng Jerusalem sa ika-6 na dantaon bago kay Kristo at ang taong 1914. At walang anumang halaga para sa pagdating ng Kaharian ng Diyos ang pagdating ni Jesus, ang kanyang kamatayan at ang kanyang muling pagkabuhay. Pinatutunayan nito ang pagkakamali ng mga taong ang mahihirap na teksto ng Biblia ang pinagbabatayan para kuwestiyunin ang tiyak na tiyak na mga katotohanan, sa halip na magsimula sa pinakamatatag na mga pundasyon ng pananampalataya para sikaping palinawin ang nakalilitong mga teksto.

pagkakasala ko at ng aking bayang Israel, nagsusumamo kay Yawe alang-alang sa kanyang Banal na Bundok.

²¹Noon dumating na lumilipad si Gabriel, ang anghel na nakita ko sa pagsisimula ng pangitain. ²²Sabi niya: “Daniel, naparito ako upang magturo sa iyo. ²³Noong nananalangin ka, may salitang nabanggit, at naparito ako upang ituro iyon sa iyo sapagkat minamahal ka ng Diyos. Pakinggan mo ang salitang ito at unawain ang pangitain:

²⁴Pitumpung linggo ang itinakda para sa iyong bayan at banal na lunsod hanggang sa pagtatapos sa karahasan at pagwawakas sa pagkakasala at pagbayaran ang kasamaan, itatag ang walang hanggang katarungan, upang matupad ang mga pangitain at hula at mapapahiran ang Banal ng mga Banal.

²⁵Unawain mo ito: Mula sa panahong iutos ang muling pagtatayo ng Jerusalem hanggang sa pagdating ng isang punong pinahiran, lilipas ang pitung linggo. Sa loob ng animnapu't dalawang linggo, muling itatayo ang mga liwasan at muog, ngunit sa isang panahon ng kaguluhan.

²⁶Pagkaraan ng animnapu't dalawang linggo, papatayin ang isang pinahiran na walang sala, wawasakin ang lunsod at templo ng mga tauhan ng isang haring darating. Tulad ng pagwawasak ng baha ang mangyayari. Hanggang sa wakas, magkakaroon ng mga digmaan at kapa-hamakang itinakda ng Diyos. ²⁷Sa loob ng isang linggo, ipatutupad ng manlulupig sa marami angkanyangbatas. Sa kalagitnaan ng linggo, ipahihinto niya ang mga paghahandog at ilalagay sa templo ang kasuklam-suklam na diyus-diyusan hang-

gang sa sumapit sa manlulupig ang pagkawasak na itinakda ng Diyos.”

Kasaysayan ng panahon ng mga Macabeo: isang simbolikong salaysay

10 • ¹Sa ikatlong taon ng pamamahala ni Ciro, hari ng Persia, pinatalastasan ng Diyos si Daniel na tinaguriang Beltesazar. Ang pagbubunyag na ito ay tungkol sa katapatan at matinding kapighatian. Naunawaan ito ni Daniel at pinatalastasan siya sa pangitain.

²Sa panahong iyon, tatlong linggong nagayuno akong si Daniel. ³Hindi ako kumain ng pagkaing masarap, ni tumikim ng karne o alak. Hindi ako nag-ayos ni nagpabango ng katawan sa loob ng tatlong linggo.

⁴Sa ikadalawampu't apat na araw ng unang buwan, habang nakatayo ako sa pampang ng ilog Tigris, ⁵tumingala ako at nakakita ng isang lalaking nadaramtan ng lino at may sinturon na lantay na ginto. ⁶Parang krisolito ang kanyang katawan, singningning ng kidlat ang kanyang mukha, parang nagliliyab na sulo ang kanyang mata, tulad ng makintab na tanso ang kanyang paa't kamay, at dumadagundong ang kanyang mga salita na parang sa isang pulutong.

⁷Akong si Daniel ang tanging nakakita sa pangitaing ito. Hindi ito nakita ng mga lalaking kasama ko; sinakmal nga sila ng malaking takot kung kaya tumakbo sila at nagtago. ⁸Naiwan akong mag-isang nakatingin sa dakilang pangitaing ito. Natulala ako at nawalan ng lakas. ⁹Nang marinig ko ang kanyang tinig, walang-malay akong napasubsob sa lupa. ¹⁰May humawak sa akin at itinindig akong pinanginginigan ng kamay at tuhod.

¹¹Sabi niya sa akin: “Daniel, taong minamahal ng Diyos, sinugo ako sa iyo ngayon kaya pakinggan mo ang aking sasabihin.” Nang marinig ko ito, nangiginig akong tumayo. ¹²At sinabi pa niya: “huwag kang matakot. Mula sa unang araw na ipasya mong magtamo ng pangunawa at magpakumbaba sa Diyos, narinig ang iyong mga hinaing, at iyan ang dahilan kaya narito ako.

¹³Dalawampu't isang araw na nilabanan ako ng prinsipe ng Persia, ngunit tinulungan ako ni Miguel, isa sa mga punong-anghel. Iniwan ko

• **10.1** Ang lahat ng pangyayaring binabanggit sa mga kabanata 10-11 ay pawang pangnagdaan na para sa awtor: ang mga ito rin ang isinasalaysay sa atin sa ikalawang aklat ng mga Macabeo. Pero isinasalaysay rito ang mga ito na parang matalinhagang ipinapahayag ng isang taong nagngangalang Daniel, mga apat na dantaon pa bago mangyari. Estilo lamang ito ng

pagsulat. Sa katunaya'y ang wakas ng istorya ang binibigyang-halaga ng sumulat, na ipinaliliwanag natin sa 12:1-3. Gusto niyang ituro sa kanyang mga kasamahang pinag-uusig na katatapos lamang danasin ang mga pangyayaring ito na ang kanilang mga paghihirap ay patungo sa nalalapit na pagdating ng Kaharian ng Diyos at sa Araw ng Muling Pagkabuhay.

siya roon sa mga hari ng Persia, ¹⁴ at naparito ako upang sabihin sa iyo ang mangyayari sa iyong bayan sa mga araw na darating. Sapagkat tungkol sa mga araw na iyon ang bagong pangitain ng ito.”

¹⁵Matapos niyang sabihin ito, nagpatirapa ako at nanahimik, ngunit may isang tulad ng tao na humipo sa aking mga labi. ¹⁶Nagbuka ako ng bibig upang magsalita: “Panginoon, lubha akong binagabag ng pangitain at wala akong kalakas-lakas. ¹⁷Paano ako makapagsasalita kung wala akong lakas at pinangangapusan ng hininga?”

¹⁸Muli akong hinipo ng kaharap kong mukhang tao upang bigyan ng lakas. ¹⁹“Taong hini-rang ng Diyos,” sabi niya, “huwag kang matakot. Sumaiyo ang kapayapaan. Maging matapang ka at malakas.” Habang nagsasalita siya, nakadama ako ng lakas, at sinabi ko: “Magsalita ka, panginoon ko, malakas na ako ngayon.”

²⁰Sabi niya sa akin: “Alam mo ba kung bakit ako naparito sa iyo?” ²¹Ipapahayag ko sa iyo ang nakasulat sa Aklat ng Katotohanan. Pagkatapos, babalik ako upang labanan ang anghel ng Persia. Susunod ang anghel ng Gresya. Walang tumutulong sa akin sa lahat ng ito maliban kay Miguel, ang inyong puno.

11 ¹Tinutulungan niya ako at pinalalakas gaya ng pagtulong ko sa kanya sa unang taon ni Dario, ang Medo. ²Ngunit sasabihin ko sa iyo ngayon ang katotohanan.

Magkakaroon ng tatlo pang hari sa Persia. Higit pang magiging mayaman kaysa kanila ang ikapat. At kapag lumakas na siya dahil sa kanyang kayamanan, hahamunin niya ang kaharian ng Gresya.

³Isang makapangyarihang hari ang titindig at mamamahala sa isang malaking kaharian at gagawa ng lahat niyang magustuhan. ⁴Ngunit kapag matatag na ang kanyang paghahari, saka naman mahahati sa apat ang kanyang kaharian. Wala ritong mauwi sa kanyang mga kaanak, at mababago ang paghahari; aalisin nga ang kanyang paghahari at malilipat sa iba ang kaharian.

⁵Magiging makapangyarihan ang hari ng Timog, ngunit isa sa kanyang mga pinuno ang magiging higit pang makapangyarihan at higit pang lalawak ang kaharian nito. ⁶Makaraan ang ilang taon, magiging magkakampi sila, at makikipagkita sa hari ng Hilaga ang babaeng anak ng hari sa Timog upang bigyang-kaganapan ang kasunduan. Ngunit hindi siya magtatagal, pagkat papatayin siya kasama ng mga naghatid sa kanya at ng kanyang anak na lalaki at asawa.

⁷Pagkatapos, isang supling buhat sa kanyang mga ugat ang sisibol. Lulusubin nito ang kuta ng hari sa Hilaga at lilipulin sila. ⁸At aagawin niya ang mga diyus-diyusan, mga rebulto, mga pilak at ginto ng mga kalaban. Dadalhin niya sa Ehipto ang lahat ng ito at mananatili siyang malayo sa hari ng Hilaga sa loob ng ilang taon.

⁹Pupunta pa-Timog ang hari sa Hilaga at saka magbabalik sa kanyang sariling bansa. ¹⁰Maghahanda sa pakikidigma ang kanyang mga anak at magtitipon sila ng malaking hukbo. Kaya pupunta siya na parang bumabahang ilog: daragsa at saka uorong pabalik sa sariling kuta makaraang makapanlusob. ¹¹Magagalit ang hari sa Timog at makikipagdigma sa kanya at bagamat maghahanda siya ng malaking hukbo, lulupigin niya ang mga ito. ¹²Pagkalipol ng hari sa Timog sa mga ito magiging palalo siya. Libu-libong kawal ang kanyang lilipulin, ngunit hindi magtatagal ang kanyang pananagumpay.

¹³Magtitipon ang hari sa Hilaga ng hukbong higit na malaki kaysa dati. Maghahanda siya ng maraming kagamitan at armas, at makaraan ang ilang taon, lulusubin niya ang hari sa Timog. ¹⁴Marami pang babangon laban sa hari sa Timog. Mag-aalsa ang mararahas mong kababayan upang tuparin ang pangitain, ngunit mabibigo sila. ¹⁵Darating ang hari sa Hilaga at magtatayo ng isang muog para sakupin ang isang kuta, at walang magagawa ang mga taga-Timog, at ang kanilang mga piling kawal.

¹⁶Gagawa ng sariling kagustuhan ang lumulusob at walang makapipigil sa kanya. At maninirahan siya sa kaaya-ayang Lupain habang nangwawasak. ¹⁷Upang madaling masakop ang buong kaharian, makikipagkasundo siya at iaalok na maging asawa ng hari roon ang isa sa kanyang mga anak na babae. Ngunit hindi magtatagal ito at mabibigo.

¹⁸Babalingan niya ang mga pulo at lulupigin ang marami sa mga iyon, ngunit isang pinuno ang susugpo sa kanya at hindi siya makapaghihiganti. ¹⁹Babalingan naman niya ang mga kuta ng kanyang sariling lupain, ngunit mabubuwal siya at mawawala na. ²⁰Hahalili sa kanya ang isang hari, na magpapadala ng maniningil ng buwis upang samsaman ang Kaluwalhatian ng Kaharian. Ngunit sa loob ng ilang araw babagsak ito, nang hindi lantaran ni sa pakikidigma.

²¹May isa pang mahalili – isang hamak na tao na walang karapatang maging hari, ngunit mapapasakanya ang kaharian sa pamamagitan ng lihim na pakana. ²²Lilipulin niya ang mga kalaban at pati ang puno ng isang Tipan. ²³Sa katusuhan at kataksilan siya lalakas nang may ilang tauhan lamang.

²⁴Lulusubin niya ang pinakamayayamang probinsya at gagawin ang hindi pa nagawa ng kanyang mga magulang at ninuno. Paghahati-hatiin nga niya sa kanyang mga kaibigan ang mga kayamanang nasamsam. Mag-iisip siya ng mga pakana laban sa mga tanggulan, ngunit para sa maikling panahon lamang.

²⁵Buong lakas at tapang na lulusubin niya ang hari ng Timog nang may malakas na hukbo. Hindi nito matatagalan ang kanyang pananalakay, pagkat papanghihinain ito ng mga lihim na pakana. ²⁶Mga kasalo sa pagkain ang magpapahamak sa hari ng Timog. Malalansag ang kanyang hukbo, at marami ang mapapatay.

²⁷Walang iisipin ang dalawang hari kundi ang pamiminsala at panlilinlang sa isa't isa habang magkasalo silang kumakain. Ngunit wala silang magagawa sapagkat hindi pa dumarating ang takdang panahon.

²⁸Babalik ang hari ng Hilaga sa kanyang lupain, taglay ang malaking kayamanan, ngunit puno ng masamang pakana ang kanyang puso laban sa Banal na Tipan. Isasagawa niya ang masamang balak bago siya umuwi sa sariling bayan. ²⁹Sa takdang panahon siya magbabalik sa Timog ngunit maiiba na ang pangyayari sa ikalawang pagkakataong ito.

³⁰Sasalakayin siya ng hukbong-dagat ng Kitim, kaya manghihina ang loob niya. Pagbalik niya, magmamalupit siya sa Banal na Tipan at muling tutulungan ang mga tumatalikod sa Banal na Tipan. ³¹May ipadadala siyang mga kawal upang lapastanganin ang santuwaryo ng kuta. Ipatitigil nila ang pang-araw-araw na paghahandog, at itatayo ang Kasuklam-suklam na Diyus-diyusan ng manlulupig. ³²Ibubuyo niya sa kasamaan ang nagsitalikod sa Tipan, ngunit tatatag at makakagawa ang nakakikilala sa kanilang Diyos.

³³Marami ang tuturuan ng pinakamatatalino sa bayan, ngunit papatayin sila sa tabak o susunugin, o aagawan ng kanilang ari-arian o itatapon nang ilang panahon. ³⁴Tatanggap sila ng katiting lamang na tulong sa kanilang pagkabuwal at mandaraya ang maraming nakikisama sa kanila. ³⁵Ilan sa marurunong ang babagsak upang sila'y subukin, dalisayin at linisin hanggang sa wakas. Darating pa nga ang takdang panahon.

³⁶Gagawin ng hari ang kanyang magus-

tuhan. Buong kapalaluang itatanghal niya ang sarili nang higit kaysa lahat ng diyos. Lalapastanganin niya ang Diyos ng mga diyos. Mananagumpay siya hanggang sa mag-umapaw ang poot ng Diyos, pagkat kailangang maganap ang itinakda. ³⁷Hindi niya papansinin ang diyos ng kanyang mga ninuno, ni ang paboritong diyos ng kababaihan o ang iba pang diyos, kundi siya mismo ang ipapalagay niya na higit kaysa lahat. ³⁸Sa halip ng mga iyon, sasambahin niya ang diyos ng mga kuta, isang diyos na hindi kilala ng kanyang mga ninuno, at aalayan niya ito ng ginto, pilak at mamahaling bato at hiyas. ³⁹Taglay ang tiwala sa banyagang diyos, sasalakayin niya ang mga kuta. Bibigyan niya ang mga dumadakila sa kanya ng kapangyarihan sa mga bansa at sa lupain nila para pagtubuan ito.

⁴⁰Sa panahon ng wakas niya haharapin ang hari ng Timog. Sasalakayin ito ng hari ng Hilaga ng mga karo, kabalyera at hukbong dagat. Sasakupin niya ang mga lupain at babagtas na palampas doon. ⁴¹Makararating sa kaaya-ayang Lupain, at maraming mamamatay roon sa labanan. Ang tanging makaliligtas ay ang Edom, Moab at ang mga nalabi ng Amon. ⁴²Marami pang bansa ang kanyang sasakupin, kabilang na ang Ehipto. ⁴³Sasamsamin niya ang mga ginto, pilak at lahat ng mainam na bagay sa Ehipto. Makikisama sa kanya ang mga taga-Libya at Ehipto.

⁴⁴Ngunit babagabagin siya ng mga balita buhat sa Silangan at sa Hilaga, at aalis siyang galit na galit upang patayin at lipulin ang maraming tao. ⁴⁵Magtatayo siya ng kampo militar sa pagitan ng dagat at ng Banal na Bundok ng kaaya-ayang Lupain. Ngunit darating ang kanyang wakas, at walang tutulong sa kanya.

Ang nangatutulog ay magigising sa buhay na walang hanggan

12 • ¹Sa panahong iyon ay titindig si Miguel, ang dakilang Pinunong Tagapagtanggol ng mga anak ng iyong bayan. Magiging isang panahon iyon ng kapighatiang wala pang nakakatulad buhat nang matayo ang mga bansa hanggang sa araw na ito. Sa panahong iyon maliligtas ang mga may pangalang

• **12.1** Napakaimportante ng tekstong ito: dito unang binabanggit ang Muling Pagkabuhay.

Naniniwala ang mga Judio na pagkamatay nila, bawas na buhay lamang magkakaroon sila sa ilalim ng lupa. Hindi sila umaasa sa muling pagkabuhay o sa

gantimpala para sa bawat isa kundi para lamang sa kanilang bansa. Kung magpapakabuti sila, pagpapalain o muling bubuhayin ng Diyos ang kanilang bansa (tingnan ang Ez 37).

Ang mga pag-uusig sa panahon ng mga Macabeo at

nakasulat sa Aklat. ²Marami sa nangkahimlay sa Alabok ang magigising sa buhay na walang hanggan at ang iba'y sa kadustaan at walang katapusang kilabot. ³Magliliwanag na tulad ng ningning ng langit ang mga nagtamo ng karunungan; magpakailanma'y magliliwanag na tulad ng mga bituin ang mga nagturo ng daan ng katarungan sa mga tao.

⁴At ikaw, Daniel, ipaglim mo ang mga salitang ito at sarhan ang Aklat

ang pagninilay sa kapalaran ng mga martir ang naghatid sa kanila sa matibay na paniniwalang ang mga namatay ay makikibahagi sa kaligayahan sa Kaharian ng Diyos – muli silang bubuhayin. Makikita rin natin ang ganitong pag-asa sa Ikalawang Aklat ng mga Macabeo (kab. 7:9 at 12:43). Mababasa rin natin ito sa mga kabanata 2-5 ng Aklat ng Karunungan. Ang mga tekstong ito ay bunga ng pananampalataya at ng mga pagsubok na tiniis ng sambayanang Judio sa huling dalawang dantaon bago kay Jesus. At ang mga ito ang naghanda para sa ituturo niya mismo hinggil sa Muling Pagkabuhay (Mc 12:18).

Si Miguel, ang anghel ninyo (ng bayang Judio) 10:13 at 10:21. Puno ng mga pangitain ang libro ni Daniel. Kung minsa'y masalimuot, gaya ng iba pang mga librong tinatawag na *apokaliptiko* na sinulat sa sambayanang Judio sa pagitan ng taong 200 bago kay Kristo at ng taong 100 A.D.

Ang mga librong apokaliptikong ito (o *mga pagbubunyag*) ay sinulat ng mga pantas ng panahong iyon para itala ang paghahari ng Diyos sa kasaysayan. At tulad sa librong ito ni Daniel, gumagamit ang lahat ng ito ng mga kumplikadong pangitain, matalinhagang mga bilang, mga mensaheng hatid ng mga anghel. Isa lamang itong paraan para makuha ang atensyon ng tagapakinig. Sa 9:1, ipinaliliwanag ni Anghel Gabriel ang pangitain. May isa pang anghel dito, si Miguel. Inilalarawan ang kasaysayan na para bang ang mga pangyayari ay itinadhana na antemano at nasusulat sa libro ng Diyos. Pagkaminsay may labanan ng mga anghel sa langit, na kumakatawan sa iba't ibang bansa. Kaya lumalaban si Miguel para sa bayang Judio; gayundin sa 10:13, may isang anghel na tinatawag na "prinsipe ng kaharian ng mga taga-Persia."

Sa katapusan ng kabanata 12, may bagong serye ng matalinhagang mga bilang. Walang ibang nilalaman ang mga ito kundi gaya ng mga nauna: ang patuloy na pag-uusig mula sa panahong naputol ang pagsamba ang kailangang matapos na, at hindi magtatagal at sasapit na ang wakas.

BAKIT IBINALITA NA NARIRITO NA ANG PAGHAHARI NG DIYOS GAYONG MAS MATAGAL PA BAGO ITO SUMAPIT?

Inihuhula ng iba't ibang pahayag sa aklat ni Daniel ang wakas ng pag-uusig ni Antioko at ang ganap na

hanggang sa panahon ng wakas. Marami ang magpaparoo't parito at magsasaliksik. Lalago ang kasamaan."

• ⁵Tumingin akong si Daniel at nakita ko na may dalawa pang nakatayo, bawat isa sa magkabilang pampang ng ilog. ⁶Sinabi ng isa sa taong nakadamit ng lino at nasa pinanggagalingan ng agos: "Kailan magaganap ang lahat ng kahanga-hangang bagay na ito?"

⁷At narinig ko ang tugon ng tinanong. Itinaas niya ang kanyang mga kamay sa langit at nanumpa sa pangalan ng Nabubuhay Magpa-

pagdating ng Diyos at ng kanyang Paghahari sa sanlibutan. Pero higit pa sa sandaang taon ang lumipas bago dumating si Kristo. Magagamit natin dito ang sinabi hinggil sa pagbabalita ng mga propeta (tingnan ang Isaias 9).

Kung may malayong lakad ang isang ama kasama ng kanyang anak, at kapag pagod na ang anak, hindi sinasabi sa kanya ng kanyang ama kung gaano pa kalayo ang dapat niyang lakarin. Ang susunod na pupuntahan o dadaanan lamang ang kanyang itinuro: tayo na sa punong iyon na natatanaw natin sa banda roon. At pagkatapos ay sasabihin naman niya: tayo na hanggang sa bahay na iyon, hanggang sa tuktok ng bundok na iyon... kayat napasigla niya ang pag-asa ng kanyang anak sa sunud-sunod na mga baytang.

At sa banal na kasaysayan, sa tuwing iimbitahan ng Diyos ang kanyang bayan na humakbang, pinagningning niya ang masayang kinabukasang inilaan niya para sa sangkatauhan, na para bang abot-kamay lamang ito. Lagi namang may anumang nakakamit, pero nasa dako pa roon ang pinakamainam, at hanggang sa pinakahuling araw, mabubuhay pa rin ang mga tao sa pag-asa.

Nangungusap ang Diyos hindi para bigyang-kasiyahan ang ating pag-uusisa, kundi para tawagin tayong kumilos. Sa taong 165 bago kay Kristo, isinulat ng isang guro ng Batas ang librong ito para palakasin ang loob ng kanyang mga kababayang inuusig, at para ibalita ang nalalapit na pagpapalaya na magiging pinakaganap ayon sa kanyang paniwala. Subalit hindi ipinahayag sa kanya ng Diyos ang petsa ng wakas ng mundo. Para sa mga Judio ng kanyang panahon, ang di inaasahang wakas ng pag-uusig ni Antioko at ang nakamit na kapayapaan ay malinaw na tanda na ng paghahari ng Diyos sa kasaysayan.

• 5. MGA ANGHEL

Sa naunang mga pahina, binanggit natin na mga paglalarawan lamang sa literatura ang lahat ng pangitain ang mga anghel na ito; ganito ang paraan ng pagkasulat sa mga librong apokaliptiko. Basahin din ang paliwanag sa Gen 16. Ngunit hindi natin ito dapat ipagkamali na wala nang lugar ang mga anghel sa mensahe sa biblia at wala nang sinasabi tungkol sa mga ito ang salita ng Diyos. Ano ang puwede nating paniwalaan tungkol sa bagay na ito?

kailanman: “Makakaraan ang isang panahon, dalawang panahon at kalahating panahon. Kapag durog na durog na ang banal na bayan, magaganap na rin ang mga bagay na ito.”

⁸ Narinig ko nga pero hindi ko naunawaan. Muli akong nagtanong: “Panginoon, ano ang kahihinatnan ng lahat ng ito?”

⁹ At sinabi niya: “Humayo ka, Daniel, pagkat lihim at selyado ang mga salitang ito hanggang sa panahon ng pagwawakas. ¹⁰ Marami ang dadalisayin, lilinisin at susubukin. Magpapatuloy ang masama na gumawa ng masama; wala

silang mauunawaang anuman; ang marunong lamang ang makauunawa.

¹¹ Mula sa panahong pigilin ang pang-araw-araw na paghahandog at itayo ng manlulupig ang kasuklam-suklam na diyus-diyusan, magkakaroon ng sanlibo dalawang daan at siyam- napung araw. ¹² Mapalad ang makapaghihintay at sasapit sa sanlibo tatlong daan at tatlumpu't limang araw. ¹³ At ikaw naman, humayo ka. Mamamahinga ka at babangon upang tumanggap ng iyong gantimpala sa wakas ng panahon.”

Nitong nakaraang mga dantaon, itinuro sa atin na mga di-nakikitang kasama ang mga anghel. Dahil sa kanilang mga pakpak na nakikita natin sa kanilang mga larawan, nabuo sa kaisipan ng mga tao na bale-wala sa kanila ang anumang distansya at nakalutang lamang sila sa ere. Turo rin sa atin na ipinagkatiwala ng Diyos ang bawat isa sa atin sa isang “anghel de la guwardiya” (anghel na tagatanod) na magsasang-galang sa atin sa panganib at tukso. Mas importante ang ilan sa kanila sa hukbo ng langit, at sila ang mga tinatawag na arkanghel. Ang iba nama'y nakatalaga sa pangangasiwa sa sanlibutan: sila ang tinatawag nating mga lakas o kapangyarihan ng sanlibutan. At ang iba pa, ayon sa mga manunulat sa buhay-espirituwal, ay kaniig ng Diyos at walang ibang pinagmamasdan kundi siya: sila ang mga serapin.

Marami ang nagpapalagay na pangmanang lamang ng simbahan ang mga paglalarawang ito, sinauna pero nakakatouch. Mas gusto naman ng iba na isiping ang Diyos mismo ang maygawa kapag ipinag-adya sila sa kung anong malaking sakuna o kapahamakan: ba't nga ba naman tayo maghahanap pa ng mga tagapamagitan?

Ngunit sa iba't ibang teksto sa biblia na sinulat sa iba't ibang panahon, makikita nating naniniwala ang mga tao sa mga tagapamagitan. Sa totoo'y kaugnay ang paniwalang ito sa mas malalim na pagkaunawa sa misteryo ng Diyos. Hindi mahirap para sa kanila ang maniwala sa mga anghel dahil hindi sila paralizado ng materyalistang pananaw sa sanlibutan. Kaya sinasabi nilang binabahaginan ng Diyos ng kanyang kapangyarihan ang mabubuti at masasamang espiritu. Nalalahad sa ilang mga teksto, tulad ng aklat ni Tobit, na instrumento ng pamamalagi at paglingap ng Diyos ang anghel na tagatanod. Sinasabi naman sa atin ng iba, tulad ng aklat ni Daniel, ang tungkol sa mga anghel na nagbibigay-proteksyon sa mga bansa at silang unang nagturo sa mga ito ng mga batayan ng kanilang kultura at relihiyon. Sila ang mga tagapangasiwa sa kasaysayan ng sangkatauhan, at malaya nila itong isinasagawa ngunit sa dakong huli'y ang pasya pa rin ng Diyos ang dapat nilang sundin. Kaiba nga ang pananaw na ito sa kasaysayan ng sangkatauhan para sa atin ngayon, kahit na nakaugat ito sa biblia (Dt 32:8, Hkm 11:24; Is 63:9; Dn 10:21).

Tinanggap ng mga sumulat ng Bagong Tipan ang iba't ibang pagtingin sa misyon ng mga anghel nang walang pagtatangi. Alam nina Esteban at Pablo ang

mga anghel ng mga bansa: basahin ang Gawa 7:38; Gal 3:19; Ef 1:21 at ang kaukulang mga paliwanag. Ang papel ng mga pari sa Templo ng Jerusalem ang ibinibigay ng Pagbubunyag ni Juan (8:3) sa mga anghel sa pagdiriwang sa langit. Itinuturing din silang mga instrumento ng Diyos sa kanyang paghuhukom at tagapaghatid ng mga kapahamakang nagmumulat sa makasalanang sangkatauhan sa mga pagkakasala nito (15:5). Pareho ang sinasabi ng ebanghelyo. Sinasabi pa nito na ang mga anghel ng maliliit ang mismong mga anghel na nakikibahagi sa puspos at maningning na liwanag ng Diyos (Mt 18:10).

Nangungusap nga ang biblia tungkol sa mga anghel. Pero hindi natin agad-agad masasagot ang itinatantong ng marami: Pamamaraan lang ba ang mga anghel para tukuyin ang pagkilos ng Diyos sa mundo? Mukha ba ito ng Diyos sa paglingap niya at malasakit sa kanyang mga minamahal? O talagang tunay na nilalang at kapangyarihang espirituwal na iba sa Diyos ang mga anghel?

Walang malinaw at tiyak na sagot sa mga tanong na ito. Sa totoo'y bahagi ng Tradisyon ang pagsam-palataya sa Diyos “na Maylalang sa nakikita at dinakikita.” Tulad sana sa paggawa ng relo ng isang relohero ang paglikha ng Diyos sa sanlibutan kung isang materyalistang diyos siya. Ngunit espiritu ang Diyos at Diyos ang Espiritu kayat siya ang Ama ng sanlibutan kung saan lahat at bawat nilalang ay salamin at sinag ng yaman at kasaganaan ng Diyos. Walang pagkaubos ang kanyang liwanag sa una nitong pagsinag; sumasabog ito at sumisinag sa mga nasa mas mababang antas. Pinili ng Salita ng Diyos na mamayan sa piling natin at makibahagi sa ating laman, dahil siguro sa nabubuhay tayo sa mas mababang baitang ng kanyang sangnilikha at hangad niyang marating ang pinakaaba. Kaya naman hindi natin magagawang panginoonin ang ating mga sarili.

Sa paglaganap ng Iglesia sa buong mundo, may mga bansang iba ang tingin sa mga kapangyarihan ng sanlibutan. Kayat nagbago rin ang lengguwahe nito, tulad ng nangyari sa mga sumulat sa mga banal na aklat. Laging bukas ang pinto sa mga bagong karanasan. Sa lahat ng ito, ipinaaalaala sa atin na ipinalilim kay Kristo sa pagkabuhay niya at pagluwalhati ang lahat ng tagapamagitanang iyon. Siya lamang ang mayhawak sa mga susi ng kasaysayan at hantungan ng bawat isa.

TATLONG KUWENTONG IDINAGDAG SA LIBRO NG DANIEL

Ang kasaysayan ni Susana

13 • ¹Sa Babilonia ay may naninirahang isang lalaking nagngangalang Yoakim. ²Mayroon siyang asawa, si Susana na anak ni Hilkiyas. Napakaganda niya at may takot sa Diyos ³dahil mga matuwid na tao ang kanyang magulang at sila ang nagsanay sa kanya sa batas ni Moises. ⁴Napakayaman ni Yoakim. May isang hardin sa paligid ng kanyang bahay at marami ang mga Judiong dumadalaw sa kanya dahil iginagalang siya ng lahat.

⁵Nang taong iyon, dalawang mata-tanda sa bayan ang hinirang na hukom, at sa kanila nagkatotoo ang salitang ito ng Panginoon: “Nanggaling ang katampalasan sa Babilonia sa mga matatanda ng bayan at hukom na mga patnubay ng bayan sa turing.” ⁶Malimit sa bahay ni Yoakim ang mga taong ito na nilalapitan ng lahat ng mga may usapin sa hukuman.

⁷Kapag nakaalis na sa tanghali ang mga tao, namamasyal si Susana sa halaman ng kanyang asawa. ⁸Nagsimulang magkimkim ng pagnanasa ang dalawang matandang lalaki habang pinagmamasdan nila si Susana sa pagpasyal nito sa hardin araw-araw. ⁹Hindi na sila tumingin sa langit at kinalimutan nila ang mga makatarungang utos nito. At tumindi ang kanilang pagnanasa. ¹⁰Pareho sila ng nadarama sa babae, ngunit inilihim nila iyon sa isa’t isa. ¹¹“Nahihiya silang ihayag ang kanilang pagnanasang sumiping sa kanya. ¹²Ngunit ipinagpatuloy nila ang

may pananabik na pagmamalas kay Susana sa araw-araw.

¹³Isang araw, sinabi nila sa isa’t isa: “Umuwi na tayo, oras na ng pananghalian.” Naghiwalay ang dalawa, ¹⁴ngunit kapwa sila nagbalik agad at nang magpangita uli, napilitan silang aminin sa isa’t isa ang kanilang masamang layunin. At nagkasundo silang maghintay ng pagkakataon na mapag-isa ang babae.

¹⁵Habang hinihintay nila ang tamang panahon, nagpunta isang araw sa hardin si Susana tulad ng dati na tanging dalawang katulong ang kasama; at dahil ma-init noon, binalak niyang maligo sa hardin. ¹⁶Walang ibang naroon liban sa dalawang matandang nakatago at nagmamat-yag.

¹⁷Inutusan ni Susana ang dalawang katulong: “Ikuha ninyo ako ng langis at pabango, at isara ninyo ang mga pinto ng hardin habang naliligo ako.” ¹⁸Sumunod ang dalawang katulong. Sinarhan nila ang mga pinto, at sa isang pintuan sa tagiliran sila nagdaan patungo sa bahay upang kunin ang ipinakukuha sa kanila ni Susana; wala silang kaalam-alam na nagtatago sa hardin ang dalawang matandang lalaki.

¹⁹Pagkaalis ng mga katulong, patak-bong tumindig ang dalawang matanda at lumapit kay Susana at ang sabi: ²⁰“Nakasara ang mga pinto ng hardin at walang nakakakita sa atin. Gusto naming sumuko ka at sumiping sa amin. ²¹Kung tatanggi ka, sasaksi kami laban sa iyo.

• **13.1** Ang mga kuwento sa mga kabanata 13-14 ay idinagdag sa aklat ni Daniel sa bibliang Griyego. Bahagi ang mga ito ng mga aklat na Deuterocanonical (tingnan ang teksto sa p. 754).

Ang unang kuwento tungkol kay Susana ay para ipakita kung paano ipinagtatanggol ng Diyos ang kaawa-awang walang-sala. Mabigat na tinutulis ang katiwalian ng mga hukom. Alalahanin ang salita ni Jesus sa Mateo 5:28: “Ang tumingin nang may masamang pagnanasa sa isang babae ay naki-apid na sa kanyang puso.”

Ang ikalawa, para pagtawanan ang mga pari ng mga diyus-diyusan.

Ang ikatlo, para ipakita (gaya ng nasa mga kabanata 3 at 6) ang pagtulong ng Diyos sa kanyang mga saksi.

Hindi dapat bale-walain ang mga istoryang ito sa pagsasabing kuwentong pambata lamang ang mga ito. Gaya ng mga talinhaga ni Jesus, nagbibigay ang mga ito ng maraming aral sa atin at nag-aanyaya sa atin na pagnilayan ang ating ugali.

Bakit hindi lahat ng bibliya ay may pare-parehong mga aklat?

Noong panahon ni Jesus, walang Judiong nagduda na ang mga aklat ni Moises at ng Mga Propeta ay salita ng Diyos. Sa paglipas ng panahon, malugod na tinanggap ang ibang mga aklat na tinatawag na Mga Sinulat o Mga Aklat ng Karunungan at idinagdag ang mga ito sa mga unang aklat. Ngunit hindi nilinaw kung anong antas ng awtoridad ang dapat ibigay sa mga ito.

Ang ilan sa mga aklat na ito ay sinulat hindi sa wikang Hebreo kundi sa Griyego, ang wikang ginagamit sa maraming bansa. Kaya mas marami ang mga aklat sa bibliang Griyego na ginamit ng mga Judio sa labas ng Palestina pati na sa maraming simbahang Palestino.

Pagkatapos lamang ni Jesus – at pagkawasak sa Jerusalem ng mga Romano saka ang mga Pariseo, sa taong 95, ay nagtawag ng konseho sa Jamnia, upang muling itatag ang komunidad ng mga Judio. Noon nila itinatag nang may katiyakan ang *canon*, na siyang pamantayan ng bibliang Judio. Bagamat tinanggap nila ang ilan sa mga mas bagong aklat, halimbawa’y iyong kay Daniel, sadya nilang di isinali ang lahat ng nasusulat sa Griyego.

Samantala, ginamit naman ng Iglesia ang bibliang Griyego tulad ng ginawa ng mga apostol, at ang inalala lamang nila ay kung ano ang dapat isama sa Bagong Tipan.

Sa taong 384, sa wakas, binigyang-katiyakan ng tinatawag na Dekreto Damasco ang canon ng bibliang Kristiyano at tinanggap ang ilang aklat na nasa bibliang Griyego na tinaggihan na ng mga Judio sa Jamnia, sa kabila ng opinyon ng minority na naglagay sa mga ito sa mas mababang ranggo. Ang mga aklat na ito ay tinatawag na deuterocanonical, ibig sabihi’y mga aklat ng ikalawang pamantayan.

Nang lisanin ng mga Protestante ang Iglesia, pagkatapos ng labindalawang dantaon, hindi nila naisipan pang punahin ang pamantayan ng Bagong Tipan ngunit hindi sila magkasundo sa mga aklat na deuterocanonical, kaya minabuti nilang huwag nang isali ang mga ito. Tinawag nila ang mga itong apocrypha, ibig sabihi’y di-tunay. Ngunit hanggang sa ikalabing-siyam na siglo, karaniwa’y inilimbag nila ang mga ito sa kanilang bibliya. Pagkatapos, lubusan nang di isinali ang mga ito.

Ang mga aklat na deuterocanonical ay:

<i>1 at 2 Macabeo</i>	<i>Baruc</i>	<i>Karunungan ni Solomon</i>
<i>Kabanata 13-14 ng Daniel</i>	<i>Tobit</i>	<i>Sirac</i>
<i>Kabanata 11-16 ng Ester</i>	<i>Judit</i>	

Lahat ng modernong mga pag-aaral ng bibliya ay nagpapakita sa kahalagahan nitong mga aklat na deuterocanonical bilang tagapag-ugnay ng mga Hebreong aklat ng Matandang Tipan at ng nasa wikang Griyego na bumubuo ng Bagong Tipan.

Bigyang-pansin na ang tanging paraan para malaman kung alin ang mga sagradong aklat at kung alin ang hindi dapat isali sa Biblia ay komunsulta sa desisyon ng Iglesia. Ang mga tumutuligsa ngayon sa Iglesia sa ngalan ng Biblia ay hindi makakaalam kung saan matatagpuan ang salita ng Diyos kung hindi ito ipinahayag ng Iglesia.

Sasabihin naming pinaalis mo ang iyong mga katulong dahil may katipan kang lalaki rito.”

²² Pataghoy na nasabi ni Susana: “Anuman ang gawin ko, wala akong lulusutan. Parang kamatayan ang pagsuko sa inyo. Pag tumanggi ako, hindi ako makatatakas sa inyo. ²³ Nanaisin ko pang bumagsak sa inyong kamay na walang kasalanan kaysa magkasala sa paningin ng Panginoon.”

²⁴ Sumigaw nang malakas si Susana, ngunit sinabayan siya ng sigaw ng dalawang matandang lalaki. ²⁵ Tumakbo ang isa sa mga ito upang buksan ang pinto ng hardin. ²⁶ Nang marinig ang kaguluhan sa hardin, nagmamadaling nagtungo sa pintuan sa tagiliran ang mga katulong sa bahay. ²⁷ At labis silang nalito nang magsalaysay ang dalawang matanda, dahil hinding-hindi sila nakarinig ng masama tungkol kay Susana.

²⁸ Kinabukasan, nagdaos ng pulong sa bahay ni Yoakim. Dumating ang dalawang matanda, puno ng masamang hangarin para ipapatay si Susana. ²⁹ Nag-utos ang dalawa sa harap ng mga tao: “Ipatawag ninyo si Susana, na anak ni Hilkias at asawa ni Yoakim.” ³⁰ Ipinatawag nga siya at dumating si Susana na kasama ng mga magulang, mga anak at lahat ng kamag-anak.

³¹ Napakaganda at napakapinong kumilos ni Susana. ³² Nakabelo siya, ngunit iniutos ng dalawang buktot na alisin ang kanyang takip sa mukha upang masiyahan sa kanyang kagandahan. ³³ Nagsiiyak naman ang kanyang pamilya at mga kaibigan at lahat ng nakakita kay Susana.

³⁴ Tumayo ang dalawang matanda at ipinatong ang kanilang kamay sa ulo ni Susana. ³⁵ Ganap na nagtitiwala sa Panginoon, lumuluhang tumingala sa langit si Susana.

³⁶ Nagsimulang magsalita ang dalawang matanda: “Naglalakad kami sa hardin nang pumasok doon ang babaeng

ito na may kasamang dalawang katulong. Iniutos niyang isara ang mga pinto sa hardin at saka pinaalis ang mga kasama. ³⁷ Pagkatapos, isang binata ang lumabas sa pinangungublihan at sumiping sa kanya. ³⁸ Nasa dulo kami ng halamanan nang makita namin ang pagkakasalang ito. Tumakbo kaming palapit, ³⁹ at hulinghuli sila sa akto. Hindi namin nadakip ang binata dahil mas malakas siya kaysa amin. Patakbo niyang binuksan ang pinto at tumakas. ⁴⁰ Nahuli namin ang babaeng ito at tinanong kung sino iyon, ⁴¹ ngunit tumanggi siyang sabihin. Saksi kami sa lahat ng ito.”

Pinaniwalaan ng asamblea ang sinabi ng dalawa, yamang matatanda sila ng bayan at mga hukom. Kaya hinatulan si Susana ng kamatayan. ⁴² Napaiyak siya nang malakas. “Walang hanggang Diyos, walang nalilingid sa iyo; alam mo na ang lahat ng bagay bago pa iyon maganap. ⁴³ Alam mo na di totoo ang sinabi nila. Mamamatay ba akong hindi ginawa ang kinatha nila sa kanilang kabuktutan?”

⁴⁴ Dininig ng Diyos si Susana. ⁴⁵ Nang ihahatid na siya sa kamatayan, pinukaw ng Diyos ang banal na espiritu ng isang binatilyong nagngangalang Daniel. ⁴⁶ Malakas itong sumigaw: “Ayaw kong makisangkot sa pagpatay sa babaeng ito!”

⁴⁷ “Ano’ng sinabi mo?” tanong sa kanya ng mga naroon.

⁴⁸ Tumayo si Daniel sa gitna at nagsabi: “Napakahangal na ba ninyo, mga anak ng Israel, upang kondenahin ang isang kapatid nang walang pagsisiyasat at malinaw na ebidensya? ⁴⁹ Magsibalik kayo sa hukuman, pagkat nagsinungaling ang mga lalaking ito sa pagsaksi laban sa kanya.”

⁵⁰ Nagmamadali silang nagsibalik, at sinabi kay Daniel ng matatanda ng bayan: “Halika at maupong kasama namin, pagkat ginawa ka ng Diyos na kapantay ng mga matatanda.”

⁵¹ Sinabi ni Daniel sa mga tao: “Pag-

hiwalayin ninyo ang mga ito at sisiyasatin ko silang isa-isa.”

⁵² Nang mapaghiwalay na ang dalawang matanda, tinawag ni Daniel ang isa at sinabi rito: “Tumanda ka sa kabuktutan, ngayon, pagbabayaran mo ang mga kasalanang ginawa mo sa buong buhay mo. ⁵³ Walang katarungan ang iyong mga paghatol, pinarusahan mo ang walang kasalanan at pinawalang-sala ang may kasalanan, gayong sinabi ng Panginoon: ‘Huwag papatayin ang walang kasalanan at matuwid.’ ⁵⁴ Kung talagang nasaksihan mo ang pagkakasalang sinabi mo, saang lilim ng punungkahoy mo nakita silang magkasama?”

Sumagot ang matanda: “Sa lilim ng punong akasya.”

⁵⁵ Sinabi ni Daniel: “Bumabagsak na sa iyo ang pagsisinungaling, tatanggapin na ng anghel ng Panginoon ang hatol mo sa Diyos at hahatiin ka.”

⁵⁶ Ipinalayo ni Daniel ang matanda at ipinatawag ang isa pa: “Ikaw, anak ni Kanaan at hindi ng Juda, nagligaw sa iyo ang kagandahan at nagpaalipin sa kahalayan. ⁵⁷ Ito ang ginagawa mo sa kababaihan ng Israel, na napahihinuhod mo dahil sa takot. Pero narito ang isang babae ng Juda na ayaw pumayag sa iyong kabuktutan. ⁵⁸ Sabihin mo ngayon kung saang lilim ng punungkahoy mo nakita silang nagtatalik.” “Sa lilim ng punong encina,” ang tugon nito.

⁵⁹ “Ulo mo rin ang maging kabayaran ng iyong pagsisinungaling,” sabi ni Daniel. “Naghihintay ang anghel ng Diyos upang hatiin ka at lipulin kayo.”

⁶⁰ Nagsigawan sa galak ang buong asamblea at nagpuri sa Diyos na tumutulong sa umaasa sa kanya. ⁶¹ Binalingan nila ang dalawang matanda na sa pagsisikap ni Daniel ay nabigyang-sala ng kanila na ring bibig. ⁶² Alinsunod sa batas ni Moises, inilipat sa kanila ang hatol na ninais nilang igawad sa kanilang kapwa.

Pinatay sila. Sa ganyan naligtas ang buhay ng isang walang kasalanan.

⁶³ Nagpuri sa Diyos si Hilcias at ang kanyang asawa dahil sa katarungang ipinagkaloob kay Susana. Gayundin ang ginawa ni Yoakim at ng lahat ng kamag-anak ni Susana, sapagkat walang anumang nakahihiya ang natagpuan sa kanya. ⁶⁴ Si Daniel naman ay dinakila ng kanyang mga kababayan magmula noon.

Si Daniel at ang mga pari ni Bel

14 ¹ Sa pagyao ni Haring Astyages sa piling ng kanyang mga ninuno, lumuklok sa trono ang Persang si Ciro. ² Naging matalik na kaibigan ng hari si Daniel at higit siya nitong pinagkatiwalaan sa lahat.

³ May rebultong nanggangalang Bel ang mga taga-Babilonia na hinahandugan nila araw-araw ng labindalawang takal ng pinong harina, apatnapung tupa, at anim na takal ng alak. ⁴ Nakikisali sa kultong ito ang hari na sumasamba sa diyus-diyusan araw-araw. Sa kabilang dako, ang tanging sinasamba ni Daniel ay ang kanyang Diyos. ⁵ At itinanong sa kanya ng hari: “Bakit ayaw mong sumamba kay Bel?”

Tumugon si Daniel: “Wala akong sinasambang diyus-diyusang ginawa ng tao. Ang buhay na Diyos na gumawa ng langit at lupa at namamahala sa buong sangkatauhan ang tanging sinasamba ko.” ⁶ Nagtanong ang hari: “Akala mo ba, hindi buhay na diyos si Bel? Hindi mo ba nakikita na kumakain siya at umiinom araw-araw?”

⁷ Nagtawa si David at sinabi niya: “Huwag kang padaya, mahal na hari, luwad lamang ang loob ng rebultong ito at tanso ang labas. Hindi ito kumakain o umiinom ng anuman.”

⁸ Nagalit ang hari at ipinatawag ang kanyang mga pari. Aniya sa mga ito: “Pag hindi ninyo ipinagtapat sa akin kung sino ang umuubos sa lahat ng handog na ito, mamamatay kayong lahat. ⁹ Ngunit kung maipakikita ninyo na si Bel ang umuubos

ng lahat ng ito, si Daniel ang mamamatay dahil sa kanyang kalapastanganan .”

At sinabi ni Daniel sa hari: “Matupad nawa ang sinabi mo.”

¹⁰May pitumpung pari si Bel, bukod pa sa kanilang mga asawa at anak. Kasama si Daniel, nagtungo ang hari sa templo ni Bel. ¹¹Sinabi ng mga pari sa hari: “Lalabas kami at iiwan ka namin dito upang maghanda ng pagkain at alak. Kapag naihanda iyon, iwan na ninyo rito, sarhan ninyo ang pinto, at tatakan mo po, mahal na hari, ng iyong singsing. ¹²Magbalik ka rito sa umaga, at kapag nakita mong hindi kinain ni Bel ang pagkain at hindi ininom ang alak, dapat kaming mamatay. Ngunit kapag kabaligtaran niyon ang nangyari, dapat mamatay si Daniel na nanirang-puri sa amin.

¹³Malaki ang kanilang tiwala sapagkat gumawa sila ng lihim na daanan sa ilalim ng mesa; doon sila nagdaraan sa pagpasok kapag kinakain nila at iniinom nang palihim ang mga handog. ¹⁴Nang makalabas ang mga pari, naghanda ang hari ng alay na inilagay sa harapan ni Bel. Inutusan naman ni Daniel ang kanyang mga katulong na magkalat ng abo sa lahat ng sahig ng templo. At umalis na sila matapos sarhan ang pinto at tatakan ng singsing ng hari. ¹⁵Nang gabing iyon, pumasok sa templo ang mga pari gaya ng dati at ang kani-kanilang asawa at mga anak at kinain nila at ininom ang mga handog.

¹⁶Maagang-maaga kinabukasan, gumising ang hari pati si Daniel. ¹⁷Nagbalik sa templo ang hari kasama si Daniel. “Sira ba ang mga tatak sa pinto, Daniel?” tanong ng hari, at sumagot si Daniel: “Hindi.” ¹⁸Binuksan ng hari ang pinto, at tiningnan ang mesang kinapapatungan ng mga handog na pagkain at inumin. “Tunay kang dakila, O Bel!” bulalas ng hari. “Hindi ka nandaraya.”

¹⁹Tumawa si Daniel at pinigil muna niya sa pagpasok ang hari. “Ngunit ting-

nan mo ang sahig,” aniya, “at kanino ang mga bakas na ito ng paa.”

²⁰“Mga bakas ito ng paa ng mga lalaki, mga babae, at mga bata,” tugon ng hari. ²¹Sa galit niya, ipinadakip ang mga pari at ang kani-kanilang asawa’t mga anak. Napilitang ipakita ng mga ito ang lihim na lagusang dinaraan nila kapag kinakain na nila ang mga handog na nakapatong sa mesa. ²²Ipinapatay sila ng hari, at ipinaubaya nito si Bel kay Daniel. Sinira ni Daniel ang rebulto ng diyus-diyusan at ipinagiba ang templo nito.

Si Daniel at ang dragon

²³May isang malaking dragon sa Babilonia na sinasamba rin. ²⁴“Masdan mo at buhay ito,” sabi ng hari kay Daniel. “Hindi ito yari sa tanso. Itatangi mo ba na ito ay isang diyos na buhay? Sambahin mo ito.”

²⁵Tumugon si Daniel: “Wala akong sasambahing sinuman liban sa Panginoong aking Diyos, pagkat siya lamang ang Diyos na buhay. ²⁶Kung ipahihintulot mo, mahal na hari, papatayin ko ang dragong ito nang wala akong ginagamit na tabak o pamalo.” Tumugon ang hari: “Pinahihintulutan kita.”

²⁶Kumuha si Daniel ng alkitran, taba at buhok, at magkakasamang pinakuluan ang mga iyon. Pagkatapos, kinipil niyang parang bibinka at saka ipinakain sa dragon. Pagkakain, sumabog ang katawan ng dragon. ²⁷Sabi ni Daniel sa hari: “Masdan mo ang nangyari sa iyong sinasamba.”

²⁸Nagalit ang mga taga-Babilonia nang mabalitaan iyon. “Naging Judio ang ating hari,” usap-usapan nila. “Winasak niya si Bel, pinatay ang dragon, at hinatulan ng kamatayan ang mga pari.” ²⁹Nagtungo sila sa hari at ang sabi: “Ibigay mo sa amin si Daniel. Kung hindi’y papatayin ka namin at ang iyong pamilya.” ³⁰Napilitan ang hari na ipaubaya si Daniel sa mga tao.

³¹Inihagis si Daniel sa kulungan ng mga leon, at namalagi siya roon nang anim na araw. ³²May pitong leong pinakakain araw-araw sa loob ng kulungan ng dalawang katawan ng tao at dalawang tupa. Ngunit wala nang ibinigay sa mga leon upang matiyak na kakanin nila si Daniel.

³³May isang propetang nagngangalang Habakuk sa Judea. Nakapaglagay na siya ng pagkain sa basket at palakad na upang dalhin iyon sa mga gumagapas sa bukid ³⁴nang du-

mating ang isang anghel ng Panginoon at sabihin sa kanya: “Dalhin mo ang pagkaing iyan kay Daniel na nasa kulungan ng mga leon sa Babilonia.”

³⁵Sumagot si Habakuk: “Hindi pa po ako nakakapunta sa Babilonia at hindi pa rin ako nakakakita ng kulungan ng leon.” ³⁶Kinuha siya ng anghel sa ulo at hawak ang buhok na inilipad sa Babilonia na parang isang malakas na hangin at bumaba siya sa taluktok ng kulungan ng mga leon. ³⁷“Daniel, Daniel,” kaagad ay sigaw ni Habakuk, “kunin mo ang pagkaing padala ng Diyos sa iyo.”

³⁸Nagpasalamat si Daniel sa Diyos, at ang

sabi: “Inalaala mo ako, O Diyos, at hindi mo pinabayaan ang nagmamahal sa iyo.” ³⁹Kumain si Daniel, at ibinalik ng anghel ng Panginoon si Habakuk sa sariling lugar nito.

⁴⁰Nang ikapitong araw, nagtungo ang hari sa kulungan ng mga leon upang iyakan si Daniel. Tumingin siya sa loob at nakita niyang nakaupo roon si Daniel. ⁴¹Sumigaw nang malakas ang hari: “Kay dakila mo, O Panginoong Diyos ni Daniel! Tunay na wala nang iba pang Diyos liban sa iyo!” ⁴²Ipinakuha niya si Daniel sa loob ng kulungan at doon ipinahagis ang nagsipaghangad na ipahamak si Daniel. At kaagad sinagpang ng mga leon ang mga ito sa paningin ng hari.